

**KIRSAL GENÇLERİN TARIMA BAKIŞLARI VE GÖÇ DAVRANIŞLARININ
BELİRLENMESİ: TOKAT İLİ ÖRNEĞİ**

ESMA UZAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
Prof. Dr. Gülistan ERDAL
Şubat - 2022**

Her hakkı saklıdır

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRSAL GENÇLERİN TARIMA BAKIŞLARI VE GÖÇ
DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ: TOKAT İLİ ÖRNEĞİ

ESMA UZAN

,
TOKAT
Şubat - 2022

Her hakkı saklıdır

Bu tez çalışması;

TUBİTAK tarafından 119K769 nolu proje ile desteklenmiştir.

ESMA UZAN tarafından hazırlanan “**Kırsal Gençlerin Tarıma Bakışları ve Göç Davranışlarının Belirlenmesi: Tokat İli Örneği**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 7 OCAK 2022 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Prof. Dr. Gülistan ERDAL

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

.....

Üye

Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Merve AYYILDIZ

Yozgat Bozok Üniversitesi

.....

ONAY

.....

Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü
.../.../2022

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

ESMA UZAN

7 Ocak 2022

ÖZET

KIRSAL GENÇLERİN TARIMA BAKIŞLARI VE GÖÇ DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ: TOKAT İLİ ÖRNEĞİ

Uzan, Esma

Yüksek Lisans, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gülistan Erdal

Ocak 2022, viii + 65 sayfa

Bu çalışmada kırsal alanda yaşayan gençlerin tarıma bakış açıları ve göç davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, bölgedeki kırsal gençlerin tarımdan beklentileri, göç niyetleri, nedenleri ve davranışları incelenmiştir. Çalışmada aynı zamanda gençlerin yaşadıkları hanelere ait sosyo-ekonomik yapı araştırılarak gençlerin ebeveynlerinin tarıma ve göçe bakış açıları da incelenmiş ve gençlerin göç davranışlarına etkisi belirlenmiştir. Çalışmada Tokat iline bağlı beş farklı ilçedeki köylerde yaşayan toplam 78 adet genç ve onların hane reisleri ile yüz yüze anket yapılmıştır. Anket yapılan gençler gayeli olarak 15-29 yaş aralığında seçilmiştir. Anketlerden elde edilen veriler GDI (Göç Davranış Endeksi) analizi ve Ki-kare analizi kullanılarak değerlendirilmiş ve sonuçlar çizelgeler halinde sunulmuştur. Araştırma bulgularına göre, gençlerin %72'sinin yaşadıkları kırsal alandan göç etmek istedikleri, %20'sinin göç etmek istemediği, %8'inin ise kararsız olduğu belirlenmiştir. Göç etmek isteyen gençlerin tamamı göç ettiği yerde tarım dışı alanlarda çalışmayı planlamaktadırlar. Göç niyeti olan kırsal gençlerin göç davranışı indeksini belirlemek için 14 adet gösterge belirlenmiştir. Gençlerin göç etme şekli, çalışma planı, ailenin göç kararına yaklaşımı gibi unsurların göç davranışlarında belirleyici rol oynadığı tespit edilmiştir. Tokat ilinde tarım alanında gerek kırsal kalkınma gerekse bitkisel ve hayvansal ürün yetiştirme üzerine önemli yatırımlar yapılmaktadır. Bu anlamda son yıllarda ilin göç verilerinin gerilediği görülmektedir. Tarımsal faaliyetlerin devamlılığının sağlanabilmesi ve gençlerin özendirilmesi açısından bölgede tarıma dayalı sanayi yatırımlarının da desteklenmesi gerekmektedir. Bu, ilde üretilen tarımsal ürünlerin katma değere dönüştürülmesi ve yeni iş imkânlarının oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır.

ANAHTAR KELİMELE: Kırsal göç, Tarımsal üretim, Göç davranış indeksi, Genç nüfus (Kırsal genç)

ABSTRACT

DETERMINING THE TENDENCIES OF RURAL YOUNG PEOPLE TO STAY IN AGRICULTURE: CASE OF TOKAT

Uzan, Esma

Master's Thesis, Department of Agricultural Economics

Advisor: Prof. Dr. Gülistan ERDAL

January 2022, viii + 65 pages

The purpose of this study is to evaluate the agricultural perspectives of young people living in rural areas and to determine their migration behavior. For this purpose, the expectations of rural youth in the region from agriculture, their intention to migrate, their reasons for migration and their behaviors were examined. In the study, the socio-economic structure of the households where the young people live was also investigated, and the perspectives of the young people's parents on agriculture and migration were also examined and the effect of the parents' perspectives on the migration behavior of the youth was determined. The data of the study were obtained from face-to-face surveys with a total of 78 young people living in the villages of five different districts of Tokat and their household heads. The young people who participated in the survey were selected in the 15-29 age range for purpose. The data obtained from the questionnaires were evaluated using GDI (Migration Behavior Index) analysis and Chi-square analysis, and the results were presented in charts. According to the research findings, it has been determined that 72% of the young people want to migrate from the rural area they live in, 20% do not want to migrate, and 8% are undecided on this issue. All of the young people who want to migrate plan to work in non-agricultural areas where they migrate. 14 indicators were determined to determine the migration behavior index of rural youth with migration intention. It has been determined that factors such as the way young people migrate, the work plan, and the family's approach to the migration decision play a decisive role in their migration behavior. In Tokat, important investments are invested in agricultural areas, both in rural development and in the cultivation of plant and animal products. For this reason, it is seen that the migration data of the province has decreased in recent years. In order to ensure the continuity of agricultural activities and to encourage young people to agriculture, it will be beneficial to support agriculture-based industrial investments in the region. This support is of great importance in terms of transforming the agricultural products produced in Tokat into added value and creating new job opportunities.

KEYWORDS: Migration, Rural to Urban Migration, Agriculture, Rural Young

ÖNSÖZ

Çalışmamın her aşamasında beni yönlendiren, lisansüstü eğitim süresince benden bilgi ve tecrübelerinin yanı sıra sabrını ve manevi desteğini esirgemeyen, kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Gülistan ERDAL' a saygı, sevgi ve sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Tezimin Değerlendirilmesine katkı sağlayan değerli jüri hocalarım Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK ve Dr. Öğr. Üyesi Merve AYYILDIZ' a saygı ve şükranlarımı sunarım.

Değerli bölüm başkanımız Prof. Dr. Halil KIZILASLAN' a ve diğer bölüm hocalarıma saygılarımı sunarım.

Ayrıca araştırmama katkılarından dolayı Arş. Gör. Kaan KAPLAN hocama ve saha araştırması aşamasında benden yardımlarını ve manevi desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım Melike TEKİN, Nurgül KARADOĞAN, Recep GÖKÇE ve Ceyhun ÇEBER 'e teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak yüksek lisans çalışmalarım süresince maddi, manevi desteklerini ve anlayışlarını esirgemeyen annem Ayten UZAN, babam Ahmet UZAN' a ve kardeşlerime, sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

ESMAUZAN

7 Ocak 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	vi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	9
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	11
3. MATERYAL ve YÖNTEM	17
3.1. Materyal	17
3.2. Yöntem.....	17
3.2.1. Örnek hacminin belirlenmesinde uygulanan yöntem	17
3.2.2. Anket aşamasında uygulanan yöntemler	18
3.2.3. Verilerin analizinde kullanılan yöntemler	18
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	23
4.1. Kırsal Gençlerin Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikleri.....	23
4.2. Hane Reislerinin Sosyo-Demografik Özellikleri	26
4.3. Kırsal Gençlerin ve Hane Reislerinin Göç Etme Düşüncesi.....	28
4.4. Kırsal Gençlerin Göç Davranış Göstergeleri	31
4.4.1. Göç davranışı endeksinin hesaplanması.....	31
4.5. Kırsalda Yaşayan Gençlerin ve Hane Reislerinin Göç Etme Eğilimi ve Nedenleri	41
4.6. Gelir	41
4.7. Kırsal Kalkınma Yatırımları.....	46
4.8. Tarım ve Kırsal Gençlerin Gelecekleri.....	49
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	54
KAYNAKLAR	61

EKLER	64
ÖZGEÇMİŞ	65

SİMGELER ve KISALTMALAR

SİMGELER

AÇIKLAMA

da

Dekar

TL

Türk Lirası

KISALTMALAR

AÇIKLAMA

ADNKS

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

ÇKS

Çiftçi Kayıt Sistemi

DB

Dünya Bankası

GDI

Göç Davranış İndeksi

SBB

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı

NGH

Net Göç Hızı

TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu

GSS

Genel Sağlık Sigortası

TKDK

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

GYHH

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1.1. Yıllara göre dünyada ve Türkiye’de kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı	3
Çizelge 1.2. Türkiye’de yıllara göre nüfus, iç göç ve göç eden nüfusun toplam nüfusa oranları	5
Çizelge 1.3. Türkiye’de en fazla göç veren iller (2008-2020 ortalaması)	6
Çizelge 1.4. En fazla göç alan iller (2008-2020 ortalaması)	6
Çizelge 1.5. Yıllara göre Tokat ilinin aldığı ve verdiği göç sayıları ve net göç hızı rakamları	8
Çizelge 1.6. Yıllara göre Tokat ilinin en çok göç verdiği iller ve göç eden sayıları (Kişi)	9
Çizelge 4.1. Kırsal gençlerin yaş gruplarına göre cinsiyet, eğitim durumu ve medeni durumları (%).....	23
Çizelge 4.2. Kırsal gençlerin yaş gruplarına göre sosyal güvence ve hanede bulunma durumları (%)	24
Çizelge 4.3. Kırsal gençlerin yaş gruplarına göre arazi, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı durumları (%)	25
Çizelge 4.4. Kırsal gençlerin yaş aralıklarına göre yıllık gelir durumlarına yönelik değerlendirme (%)	26
Çizelge 4.5. Hane reisinin yaş aralıklarına göre sosyo-demografik özellikleri (%)..	27
Çizelge 4.6. Gençlerin yaş gruplarına göre göç etme düşünceleri (%).....	28
Çizelge 4.7. Hane reisinin göç niyeti ve yaş grupları arasındaki ilişki (%).....	29
Çizelge 4.8. Hane reisinin göç niyeti ile gencin göç etme düşüncesi arasındaki ilişki (%)	31
Çizelge 4.9. Göç davranış indeksi göstergelerinin ortalama ağırlık puanları listesi.....	38
Çizelge 4.10. Kırsal gençliğin göç davranışı ile ilgili ortalama puanlar	39
Çizelge 4.11. Hane geliri yeterliliği ile gencin göç etme düşüncesi arasındaki ilişki (%).....	41
Çizelge 4.12. Kırsal gençlerin ailelerinden aldıkları harçlık ve hanenin arazi mevcudu ile göç etme düşünceleri arasındaki ilişki (%)	42
Çizelge 4.13. Kırsal gençlerin alınan kararlara etkisi ile göç etme düşünceleri (%).....	43
Çizelge 4.14. Geçmişte haneden göç eden birisinin olma durumu, göç eden kişi sayısı ve göç nedeni (%)	44

Çizelge 4.15. Hane gelirinin yaş gruplarına göre yeterlilik durumu (%).....	45
Çizelge 4.16. Köy hanelerine kıyasla gelir düzeyi ile gencin göç etme düşüncesi arasındaki ilişki (%)	46
Çizelge 4.17. Hane reisinin kırsal kalkınma yatırımları hakkındaki fikirleri ve yaş grupları arasındaki ilişki (%)	47
Çizelge 4.18. Hane reislerinin kırsal kalkınma yatırımları hakkındaki fikirleri ve eğitim durumları arasındaki ilişki (%).....	48
Çizelge 4.19. Hane reisinin eğitim durumu ile gencin göç etme düşüncesi arasındaki ilişki (%)	49
Çizelge 4.20. Tarımda kalmanın refahı nasıl etkileyeceği ile yaş arasındaki ilişki (%).....	50
Çizelge 4.21. Hane reislerinin işletmeyi kendilerinden sonra devam ettirecek kişi hakkındaki düşünceleri ile hanenin 10 yıl sonraki tahmini arazi varlığı arasındaki ilişki (%)	52
Çizelge 4.22. Hane reislerinin kendilerinden sonra işletmeyi kimin devam ettireceği hakkındaki düşünceleri ve kırsal gençlerin göç etme düşünceleri arasındaki ilişki (%).....	53

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Önemi

Göç; coğrafi olarak yer değiştirme sürecidir aynı zamanda, ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönlerden toplumun yapısını değiştirebilen nüfus hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Özer, 2004). Bir başka tanımda ise göç, nüfusun sürekli olarak yaşamış olduğu bölgeleri bireyler, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli yaşamak amacıyla, başka bir yere hareket etmesi olarak ifade edilmektedir Doğanay (1994). Bu durum kalıcı veya geçici olabilmektedir. Eğitim ve mesleki amaçlar için, kısa vadeli ve bu sürenin sonunda geri dönelebilecek hareketlerin de göç olarak değerlendirilebileceği belirtilmektedir (Sağlam, 2006).

Coğrafyada ve sosyolojide göçün nedeni, sonucu, süresi ve yönü gibi kriterler dikkate alınarak göç, muhtelif şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bunların içerisinde en genel olanları; iç ve dış göçler, kırdan kente veya kentlerden kırsal alana göçler, geçici ve mevsimlik göçler olarak sayılabilmektedir. Türkiye’de iç ve dış göçler ile birlikte kırsal alandan kente göçler üzerinde bilimsel çalışmalar daha yaygın şekilde yapıldığı için, bu sınıflandırma, daha geniş kapsamda kullanılmaktadır (Güreşçi, 2007). Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) yayınlamış olduğu istatistiklerde göçler, iç ve dış göçler olarak iki ana başlık altında toplanmıştır. İç göçler, köyden kente, kentten köye, köyden köye ve kentten kente göçler şeklinde sınıflandırılmıştır (TÜİK, 2020a). Dış göçler ise ülke dışına yapılan göçler olarak tanımlanmaktadır. Sürekli olabildikleri gibi geçici de olabilmektedir.

İç göçler içerisinde en fazla dikkat çeken göç şekli köyden kente yapılan göçtür ve bu da kırsal göç olarak isimlendirilir. Kırsal göç, kırsal kesimde yaşayanların yaşadıkları yerleri tek tek veya gruplar halinde terk ederek kendilerine yeni bir yaşam alanı seçmeleri olarak tanımlanabilir (Doğanay, 1994). Dünyada, geçmişte olduğu şekilde günümüzde de kırsal göç yaşanmaktadır. Kırsal göç olgusunun günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişmelerindeki ilerlemelerine paralel olarak her ülkede, özellikle gelişmenin ilk seviyelerinde mutlak olarak kırsal bir göç yaşanmıştır. Ülkelerin

içinde bulundukları gelişim aşamaları ve kırsal göçler arasındaki ilişki göz önüne alındığında ülkeler üç grupta toplanabilir (Ayyıldız, 1992).

Az gelişmiş ülkeler, nüfusun çoğu kırsal kesimlerde yaşayan ve sanayileşme oranı çok düşük olan ülkelerdir. Bu ülkelerde kırsal göç çok az yaşanmaktadır. Bazı Afrika ve Asya ülkeleri geri kalmış ülke olarak nitelendirilebilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, nüfusta kırsal bölgelerden sanayi bölgelerine doğru bir hareketlilik vardır. Sanayileşme süreci başlamış ve bu süreç devam etmektedir. Türkiye gibi ülkeler bu grupta yer almaktadır. Gelişmiş ülkeler ise nüfusun büyük çoğunluğu kentsel bölgelerde yaşayan ülkelerdir. ABD, Japonya, Kanada ve AB ülkeleri gelişmiş ülke olarak gösterilebilir (Ayyıldız, 1992).

1960 yılında, dünya nüfusunun %66.4'ü kırsal alanlarda yaşıyor iken, bu oran 1980 yılında % 60.8'e ve 2000 yılında %53.5'e düşmüştür. 2019 yılında ise %44.3 olarak gerçekleşmiştir. Toplam dünya nüfusu içerisinde kırsal nüfusun oranı 2050 yılında %35.1 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (DB, 2021a). Dünyada özellikle gelişmekte olan ülkelere, kırsal göçün sonucu olarak büyük kentlerinin sayısının ve nüfuslarının artması, bu ülkelere hem sosyal hem ekonomik hem de politik endişelere neden olmaktadır (Beauchemin ve Schoumaker, 2005). Gelişmiş ülkelere sanayileşmeyle beraber kent nüfusunun artmasıyla insanlar sanayiden daha çok hizmet sektörüne yönelmektedir. Türkiye'de ise sanayileşme olgusundan ziyade kentleşme oranı gelişmişlik seviyesi olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'nin kırsal nüfusun toplam nüfusa olan oranı, gelişmekte olan diğer ülkeler gibi giderek azalmaktadır. 1960 yılında Türkiye'nin toplam nüfusunun %68.5'i kırsal alanlarda %31.5'i ise kentlerde yaşamaktaydı. Yıllar geçtikçe nüfustaki değişim, kentsel alan lehinde bir eğilim göstermiştir. Toplam nüfus içerisinde kırsal nüfus oranı 1980 yılında %56.2, 2000 yılında %35.3, 2010 yılında %29.2, 2018 yılında %24.9 ve 2019 yılında ise 24.4'e kadar düşmüştür (DB, 2021a). Burada temel sebepler kentlerdeki sosyal ve ekonomik gelişmeler, sanayileşme, kentsel alanlardaki iş ya da yatırım imkanları olarak sayılabilir.

Çizelge 1.1. Yıllara göre dünyada ve Türkiye’de kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı (DB, 2021a; DB, 2021b).

Yıl	Dünya Kırsal Nüfusu (%)	Türkiye Kırsal Nüfusu (%)
1960	66.4	68.5
1980	60.8	56.2
2000	53.5	35.3
2010	48.7	29.2
2018	45.1	24.9
2019	44.3	24.4
2020	43.8	23.9

Kırsal göç ve kentleşme ve bunun neticesinde toplumsal hayatta sosyal ve ekonomik gelişme ve değişme arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır (Gounder, 2005). Sanayileşme ile kırsal ve kentsel bölgelerde istihdam, yatırım, gelir ve sosyal imkânlar yönünde farklılık yaratan fırsatlar, kırsal göçün temel nedenleri arasında gösterilmektedir.

Kırsal göç, sanayileşme sürecinin ilk zamanlarında hızlanmakta ve sonrasında, sanayinin ihtiyacı olan iş gücünü karşılaması yönünden önemli olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan bu sanayileşme hareketi, ekonomik gelişim ve kalkınma adına sağlayabileceği katkıdan ötürü desteklenmiştir (Yavuz ve ark, 2004).

Ortaya konan teorilerde kırsal göçün temel nedeninin, sanayileşme süreci ile ortaya çıkan iş gücü talebi olarak ileri sürülmüştür. Sanayileşme, sadece kentlerdeki işgücü talebini doğurmamış, aynı zamanda tarımsal alanda da mekanizasyonun gelişmesine ve bu sektörde, zaten fazla olan iş gücünün artmasına, sonuçta gizli ve açık işsizliğin oluşmasına neden olmuştur. Tarımda traktör kullanımının, bedenen bu sektörde çalışan beş ile dokuz kişiyi tarım dışı bıraktığı ifade edilmektedir (Şimşek ve Gürler, 1994).

Türkiye’de kırsal göçün sebepleri, genelde kırsal alandan kaynaklanan itici ve kentsel alandan kaynaklanan çekici faktörler olmak üzere, iki ana başlıkta toplanmıştır. Ancak sorunun ekonomik, sosyal, politik ve kültürel nedenleri de tartışma konusudur. 1950’lerde başlayan kırsal göç, Türkiye’deki siyasi ve ekonomik değişikliklerin neden olduğu

sorunlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak, kentleşme sürecindeki bu tür gelişmeler, kent ve kır ayrımında, gelir ve sosyal imkânlar yönünden, kentler lehine doğacak gelişmeleri de beraberinde getirmiştir (Elçi, 1990).

Türkiye’de içgöçün nedenlerine baktığımızda, göçlerin temel nedeninin, sosyo–ekonomik olanakların dağılımının bölgelere göre farklılıklar göstermesi olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer bir şekilde ifade edilecek olursa, illere ve coğrafi bölgelere göre gelişme seviyelerinin farklılığıdır (Başel, 2007).

Şehirlerin göç almasının birinci sebebi, istihdam olanaklarının ve eğitim imkanlarının yaygın ve çok çeşitli olmasıdır. Kırsal alanlar ve kentler arasındaki gelir farklılıkları ve işsizlik temel anlamda sadece ara değişkenlerdir. Bu sebeple dikkate alınması gereken asıl değişken, ekonomik gelişmenin hızına karşın nüfus artış hızının ne kadar paralel olduğudur. Türkiye’nin sahip olduğu bu özel durumlar göz önüne alındığında kırsal göçü meydana getiren nedenler genel nüfus içerisinde genç nüfusun oranının fazla olması, tarım sektöründe görülen işsizlik, yoğun tarıma geçiş, eğitim seviyesinde ve yaşam standartlarında meydana gelen iyileşme ve ilerleme, eğitim ile meslek sahibi olma, toplumsal refah ve bireysel refahın artması, kan davaları, geniş aile otoritesinden kurtulma eğilimi, ulaşım ve iletişim imkanlarının gelişmesi ve yaygınlaşması, kırsal kesimlerde değer yargılarında meydana gelen gelişmeler, mevsimsel göçler, doğal afetler sebepli yapılan göçler, çocukların daha iyi eğitim alabilme isteği, siyasi, terör ve mezhepsel çekişmeler olarak sıralanabilir (Başel, 2007).

Türkiye’de nüfus sayımları 2008 yılından bu yana adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) verilerine göre yapılmaktadır. 2008 ila 2020 yılları arasında iç göç rakamları ve toplam nüfusa olan oranları Çizelge 1.2’de verilmiştir (TÜİK, 2021a). 2008 yılı verilerine bakıldığında göç eden sayısının 2 milyon 273 bin 492 kişi, göç eden nüfusun toplam nüfusa olan oranı %3.18’dir. 2020 yılında ise göç eden kişi 2 milyon 258 bin 726 kişi olmuştur. 2020 yılında göç eden bu nüfusun toplam nüfusa oranı % 2.70’tir. Son yıllardaki en çok göçün olduğu yılın ise 2018 yılı olduğu görülebilmektedir.

Çizelge 1.2. Türkiye’de yıllara göre nüfus, iç göç ve göç eden nüfusun toplam nüfusa oranları (TÜİK, 2021c).

Yıl	Toplam nüfus	Verdiği göç	Göç eden nüfusun toplam nüfusa oranı (%)
2008	71 517 100	2 273 492	3.18
2009	72 561 312	2 236 981	3.08
2010	73 722 988	2 360 079	3.20
2011	74 724 269	2 420 181	3.24
2012	75 627 384	2 317 814	3.06
2013	76 667 864	2 534 279	3.31
2014	77 695 904	2 681 275	3.45
2015	78 741 053	2 720 438	3.45
2016	79 814 871	2 619 403	3.28
2017	80 810 525	2 684 820	3.32
2018	82 003 882	3 057 606	3.73
2019	83 154 997	2 806 123	3.37
2020	83 614 362	2 258 726	2.70

Türkiye’de iller bazında son 13 yıllık ortalamalara göre hazırlanan Net Göç Hızı (NGH) rakamlarına göre en fazla göç veren ve en fazla göç alan 10 ilin verileri Çizelge 1.4 ve Çizelge 1.5’te görülebilir. Çizelgelerden görülebileceği üzere Türkiye’de en fazla göç veren iller arasında Ağrı, Muş, Kars gibi doğu illeri yer alırken Tokat -8.69 ile 16’ncı sırada yer almaktadır., En fazla göç alan iller arasında Tekirdağ, Yalova, Kocaeli gibi batı illeri bulunmaktadır. Göç hareketleri belirli bölgelerde yoğunlaşsa da kırdan kente göçler hem kırsal alanının bağlı bulunduğu kent civarında hem de farklı kentlere doğdu olabilmektedir.

NGH, göç edebilecek her bin kişi için net göç sayısını ifade etmektedir. Negatif olması ilin verdiği göçün aldığı göçten daha fazla olması, pozitif olması ise ilin aldığı göçün verdiği göçten anlamına gelmektedir (Çizelge 1.3 ve 1.4).

Çizelge 1.3. Türkiye’de en fazla göç veren iller (2008-2020 ortalaması)

Türkiye Sıralaması	İl	Net Göç Hızı (‰)
1	Ağrı	-23.68
2	Muş	-21.46
3	Kars	-21.41
4	Yozgat	-18.03
5	Ardahan	-17.70
6	Erzurum	-15.38
7	Bitlis	-15.32
8	Van	-12.16
9	Siirt	-11.87
10	Iğdır	-10.80

Kaynak: TÜİK, ADNKS verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Çizelge 1.4. En fazla göç alan iller (2008-2020 ortalaması)

Türkiye Sıralaması	İl	Net Göç Hızı (‰)
1	Tekirdağ	18.80
2	Yalova	14.32
3	Kocaeli	10.69
4	Antalya	10.58
5	Muğla	9.64
6	Eskişehir	8.67
7	Çanakkale	8.12
8	Ankara	6.13
9	Bursa	6.00
10	Bolu	5.48

Kaynak: TÜİK, ADNKS verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tarımsal açıdan önemli bir şehir olan Tokat ili arazi kullanım durumu ile ilgili bilgilere bakıldığında Tokat il sınırları içerisinde 363 bin 547 hektar tarımsal arazi bulunmaktadır. Bu tarım arazilerinin %66.8'i tarla tarımında, %3.3'ü sebze yetiştiriciliğinde, %2.4'ü meyve yetiştiriciliğinde, %1.7'si bağ tarımında, %0.05 süs bitkileri yetiştiriciliğinde, %0.03'ü seracılıkta kullanılmakta ve %10.2'si nadasa bırakılmaktadır. Tokat ilinde bulunan hayvan varlığına bakıldığında ise 313 bin 346 adet büyükbaş, 378 bin 219 adet küçükbaş, 200 bin 640 adet küçük evcil hayvan ve 44 bin 369 adet arı kovanı bulunmaktadır (Tokat Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2020).

Tokat'ın zengin, verimli tarım faaliyetleri, tarıma dayalı sanayilerin kurulması açısından sermaye ve hammadde sağlamada yeterli olsa da İl ekonomisi içinde sanayi sektörünün payı düşük kalmıştır. 2019 yılı itibariyle Tokat ilinin GSYH içinde sanayinin payı %9.96 olarak gerçekleşmiştir. Tokat Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) kapsamındaki iller içerisinde yer almaktadır. İlde toplam 325 proje için 80.6 milyon TL'lik kırsal kalkınma yatırımları yapılmıştır. Tokat ili bir tarım şehri olarak anılmaktadır. İlde tarıma yapılan yatırımlar ile il ekonomisine önemli katkılar sağlanmıştır. 2019 yılı itibariyle Tokat ilinin GSYH içinde tarımın payı %21.94 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye toplam GSYH'sı içinde tarımın payının %6,42 olduğu dikkate alınırsa bu rakamın bir hayli yüksek olduğu görülmektedir (TÜİK, 2021d). 2021 yılı itibari ile yatırım tutarı 161 milyon TL olan 268 projeye 65 milyon TL hibe desteği sağlanmıştır. Desteklenen yatırımlar, hayvancılık, otel-konaklama, balıkçılık, sera, yenilenebilir enerji gibi alanlarda olmuştur (TKDK, 2021).

Tokat ilinin son 13 yılına ait net göç hızı (NGH) verilerindeki değişimler Çizelge 1.6'da görülmektedir. 2013 yılı verilerine bakıldığında 20 bin 84 kişi ile en çok göçün verildiği yıl olduğu görülmektedir. Bu döneme ait net göç hızı -%33 olarak gerçekleşmiştir. En çok göç verilen ikinci dönem ise 16 bin 906 kişi ile 2020 yılı olmuştur. Bu döneme ait net göç hızı -%27.9 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 1.5).

Çizelge 1.5. Yıllara göre Tokat ilinin aldığı ve verdiği göç sayıları ve net göç hızı rakamları (TÜİK, 2021c)

Yıl	Toplam nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı (‰)
2008	617 158	29 593	35 892	-6 299	-10.2
2009	624 439	32 655	34 213	-1 558	-2.5
2010	617 802	25 430	40 995	-15 565	-24.9
2011	608 299	29 576	36 342	-6 766	-11.1
2012	613 990	34 725	31 812	2 913	4.8
2013	598 708	26 987	47 071	-20 084	-33.0
2014	597 920	35 891	38 737	-2 846	-4.7
2015	593 990	34 586	40 805	-6 219	-10.4
2016	602 662	36 572	33 380	3 192	5.3
2017	602 086	34 735	38 746	-4 011	-6.6
2018	612 646	46 391	41 326	5 065	8.3
2019	612 747	39 530	39 567	-37	-0.1
2020	597 861	24 840	41 746	-16 906	-27.9

Tokat ilinin en çok göç verdiği iller sırası ile İstanbul, Ankara, Kocaeli, Tekirdağ, Samsun, İzmir, Sivas, Amasya ve Bursa Olmuştur. Çizelge 1.6'daki veriler incelendiğinde en fazla göçün 2013 yılında 26 bin 819 kişi tarafından İstanbul'a yapıldığı görülmektedir. 2020 yılı incelendiğinde ise 22 bin 845 kişi ile son yıllarda İstanbul'a en çok göç verilen ikinci yıl olduğu söylenebilmektedir (Çizelge 1.6).

Çizelge 1.6. Yıllara göre Tokat ilinin en çok göç verdiği iller ve göç eden sayıları (Kişi)
(TÜİK, 2021c)

	İstanbul	Ankara	Kocaeli	Tekirdağ	Samsun	İzmir	Sivas	Amasya	Bursa
2008	17 374	2 855	1 293	1 272	921	1 243	665	835	1 011
2009	17 185	2 962	1 098	848	1 445	1 194	804	748	699
2010	21 969	3 310	1 327	947	1 088	1 072	818	762	736
2011	18 015	2 782	1 054	997	1 248	1 031	812	673	729
2012	14 926	2 480	933	1 134	1 005	920	722	651	611
2013	26 819	3 377	1 510	1 296	1 328	1 255	943	775	707
2014	19 386	3 088	1 220	1 702	1 256	958	900	765	697
2015	19 388	2 866	1 406	1 604	1 277	1 070	950	898	758
2016	13 844	2 483	1 198	1 380	1 252	891	935	814	632
2017	16 291	3 014	1 290	1 604	1 416	1 069	1 032	807	852
2018	17 819	2 525	1 382	1 289	1 513	1 043	1 340	1 137	888
2019	18 367	2 682	1 895	1 554	1 294	1 117	1 071	780	718
2020	22 845	2 560	1 797	1 245	1 157	1 037	716	774	539

Tüm bu verilerin ışığında Tokat ilinin önemli bir tarım şehri olduğu, tarımsal üretim hacminin sanayi üretim hacminden daha yüksek olduğu ve tarım ve kırsal kalkınma yatırımlarının da önemli bir pay aldığı görülmektedir. Buna karşın net göç hızının genel olarak negatif ve yüksek olması, tarımsal faaliyetlerinin devamlılığı açısından bir tehdit oluşturmaktadır. Bu anlamda bölgede halihazırda yaşayan kırsal gençlerin tarıma bakış açıları, tarımdan beklentileri, göç etme eğilimleri, gelecek hayalleri, tarımda kalma eğilimleri ve etkili tüm faktörlerin derinlemesine analizi önem arz etmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmada Tokat ilinde kırsal gençlerin tarıma bakışları ve göç davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma bölgesindeki hane halklarının sosyo-ekonomik ve tarımsal yapılarını ortaya koymak, kırsal gençler ve tarım arasındaki ilişkiyi tespit etmek, kırsal gençlerin tarıma bakış açılarını ve tarımdan beklentilerini belirlemek

hedeflenmiştir. Ayrıca, ilde kırsal genç göçlerinin nedenlerini, kırsal göçü etkileyen faktörleri belirlemek ve analiz etmek, kırsal gençlerin isteklerini ve sorunlarını belirlemek ve elde edilen bulgular kapsamında öneriler geliştirmek hedeflenmiştir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Güreşçi (2007) tarafından yapılan çalışmada amaç, Erzurum İspir İlçesi Kırık Bucağında oluşan göçün nedenini ve bunun tarıma etkisini belirlemektir. Çalışmada hanelerin köy dışında okuyan çocuğunun olması, hane reislerinin sosyal güvencesinin olması, göç eden akrabaların sayısı ve haneden bir bireyin gurbete gitmesi gibi faktörlerin göçü tetiklediği; sahip olunan arazi miktarı, başkasına ait arazi kullanımı, işletmelerde besicilik yapılması ve büyükbaş hayvan sayısının ise göçü engellediği belirlenmiştir. Yaşanan bu göçün tarıma etkileri ise; hayvan sayısının azalması, hayvan başına düşen çayır ve mera arazisi miktarının artması, tahıl üretiminin tamamen bitme noktasına gelmesi, yonca ve korunga gibi yem bitkileri ekim alanlarının azalması olarak sıralanmıştır. Göçü önlemek için, halihazır ve alternatif tarımsal faaliyetlerin iyileştirilerek arttırılması gibi tedbirlerin alınmasının gerekliliği ifade edilmiştir. Bu önlemlerin alınmasıyla tarıma olumsuz etki eden, işletmelerin irili ufaklı ve dağınık olması, piyasa ile ilişkilerinin zayıf olması, yerli ırklarla yapılan verimsiz hayvancılık çalışmaları, yeterli kullanılamayan çayır ve mera arazileri, çiftçiler arasındaki yetersiz iş birliği ve kooperatifleşme gibi negatif öğelerin ortadan kalkmış olabileceği belirtilmiştir.

Başel (2007) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'de şehirlerin nüfus artış hızlarının genel nüfus artışından hızlı olmasının sebebinin ülkenin kırsal bölgelerinden olan göçün bir sonucu olduğu belirtilmiştir. Bu göçlerin, ekonomik, sosyal ve siyasal sebeplerden meydana geldiği belirtilmektedir. Bu sebeplerin oluşturduğu bölgesel eşitsizliklerin başlangıçta göçlerin sebebiyken, bir süre sonra aynı zamanda sonucu da olduğu, zamanla bu durumun bir kısır döngü oluşturduğu vurgulanmıştır. Çalışmada, Türkiye'de kırsal bölgelerdeki ekonomik ve sosyal yetersizliklerin göçü başlatan sebep olduğu, şehir çekiciliği etkisinin ilk göç edenlerin aktardığı bilgilerle olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, Türkiye'deki en önemli göç sebeplerinin, ekonomik ve sosyal olarak bölgeler arasındaki dengesizlikler, nüfusun hızlı artışı, tarım ile ilgilenen kesimin gelir dağılımından aldığı payın az oluşu ve siyasi sebepler olduğu belirlenmiştir.

Güreşçi (2009) tarafından yapılan çalışmada amaç, kırsal göç ve tarım politikaları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Kırsal göçün gelişmekte olan ülkelerde önemli bir

sorun olarak değerlendirildiği belirtilmiştir. Kırsal kesimlerin ana ekonomik kaynağını oluşturan tarım aynı zamanda göçün temel sebebi olduğu, bu bölgelerdeki göçün engellemesinin tarım ile ilgili sorunların çözümü ile mümkün olabileceği vurgulanmıştır. Yapılan çalışmada; Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde sosyal değişimin ana sebeplerinden biri olan kırsal göç sorunu genel olarak değerlendirilmiş ve tarım politikaları ile olan ilişkisi, tarım politikalarının amacı, kapsamı ve araçlarıyla birlikte değerlendirilerek sorunun çözümünde tarım politikası tedbirlerinin neden gerekli olduğu belirlenmiştir.

Ekmekçiler (2011) tarafından yapılan çalışmada amaç, Diyarbakır ilinde kırsal göç hareketlerinin ekonomik ve sosyal etkilerinin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Araştırmada, anket yöntemiyle elde edilen verilere anket güvenilirlik testi, frekans analizleri, karşılaştırmalı analizler ve Ki-kare bağımsızlık testleri uygulanmıştır. Çalışmada, kırsal göçün göç hareketini gerçekleştirenlerin üzerinde ekonomik ve sosyal etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

Karaturhan ve ark. (2012) yaptıkları çalışmada amaç, Türkiye’ de ve dünyada kırsal gençliğe yönelik yürütülen yayım çalışmalarının önemi ve son yıllarda ülkemizde bu konuda yürütülen yayım ve eğitim çalışmaları genel hatlarıyla incelemektir. Çalışmada, kırsal gençliğin, bugüne kadar yapılan tarımsal yayım çalışmalarından oldukça az yararlanmak zorunda kaldığı belirtilmiştir. Kırsal bölgelerde yaşayan gençlerin kırsal kalkınma sürecinde çok önemli ve işlenmemiş bir kaynağı oluşturduğu, kırsal gençliğe yönelik yapılan tarımsal yayım çalışmalarının çok önemli bir yerde olduğu belirtilmiştir. Kırsal gençlerin, tarım, ev ekonomisi, grup önderliği ve gelişen kırsal yaşam alanlarında pratik eğitime olan ihtiyaçlarının çok fazla olduğu belirlenmiştir.

Yulafçı (2014) tarafından yapılan çalışmanın amacı; Samsun ilinde kırsal bölgelerden kentlere doğru gerçekleşen göçün sebeplerini ve kırsal bölgelerdeki tarıma olan etkilerini ortaya koymaktır. Çalışmada gerekli olan veriler anket yoluyla elde edilmiştir. Araştırma yapılan bölgede kırdan kente olan göçün halen devam ettiği, 1990 ile 2012 yılları arasında nüfusun %33 azaldığı, köylerdeki hanelerin yaklaşık %60’nda ortalama iki kişi daha önce köyden göç ettiği belirlenmiştir. Köylerden en çok göçün olduğu yerlerin sırasıyla

İstanbul, Bursa, Ankara ve Kocaeli olduğu belirlenmiştir. Çalışmada aileleri göçe iten sebeplerin başında arazi ve hayvan yetersizliğinden kaynaklı geçim sıkıntısının geldiği belirtilmiştir. Genel olarak göç eden hane reislerinin yaşının köyde yaşayanlara göre daha genç olduğu, hanelerinin nüfuslarının köyde yaşayanların hane nüfuslarından daha az olduğu ve eğitim düzeyleri daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Köyde oturanların ise tarım dışı gelir kaynaklarının, bina, alet-makine, arazi ve hayvan varlıklarının göç edenlerden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Köylerdeki göç hızının azaltılması için tarımın yapısının; eğitim, yayım, sulama vb. teknik ve altyapı hizmetleri ile güçlendirilmesi ve köylerdeki altyapı imkânlarının geliştirilmesi ile mümkün olacağı belirtilmiştir.

Long ve ark. (2016) tarafından yapılan çalışmada amaç; insan kaynağı, arazi kaynağı ve sermaye dahil olmak üzere kritik kaynakların tahsisi ve yönetiminden etkilenen Çin'deki kırsalda yeniden yapılanmayı, kırsal bölge sisteminin teorik çerçevesini oluşturarak analiz etmektedir. Kırsalda yeniden yapılanmanın, kırsal alanların gelişimini etkileyen maddi ve manevi unsurların tahsisini ve yönetimini optimize etme ve kırsal kalkınma sisteminin optimizasyonunu ve maksimum seviyede gerçekleştirme süreci olduğu belirtilmektedir. Çalışmada, sorunların nasıl çözüleceği ve sorunlara nasıl uyum sağlanacağı üzerinde durulmuştur. Kırsal kalkınma alanını, kırsal endüstriyi ve kırsal sosyal düzenlemeyi ve yönetim ana gövdesini yeniden yapılandırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Bhandari ve Ghimire (2016) tarafından yapılan çalışmada amaç; Nepal'de işgücü tasarrufu sağlayan tarım teknolojilerinin hane halkı tarafından kullanılmasının göç üzerindeki etkisinin araştırılmasıdır. Çalışmada emek tasarrufu sağlayan teknolojilerin hane halkı tarafından kullanımının bireysel göçü artırdığı belirlenmiştir. Çalışmada çok düzeyli, ayrık zamanlı, olay geçmişi modeli oluşturularak, göç ile ilişkili diğer bilinen faktörler hariç, tarım teknolojilerinin kullanımının göçü önemli ölçüde artırdığı belirlenmiştir.

Anamica ve Sujeetha (2017) tarafından yapılan çalışmada; Hindistan'da kırsal gençlerin göç davranışı, göç davranışlarını ölçen uygun bir ölçüm metodolojisi geliştirilerek

incelenmiştir. Kırsal gençliğin göç etmesinin, bugün ve yarın için daha az sayıda çiftçi anlamına geleceği, aynı zamanda küresel bir gıda güvenliği sorununu ortaya çıkaracağı belirtilmiştir. Çalışmada, tarımsal geçmişi olan 160 göçmen kırsal genç arasında bir çalışma yapılmış, kompozit göç davranışı indeksi 0.70 olarak belirlenmiştir. Tamamen göç etmişlerin (0.75) göç davranış indeksi değerinin kısmen göç etmiş olanlardan (0.66) daha yüksek olduğu, gösterge açısından göç davranışının kısmen göç eden kırsal gençlerde göç niyeti ve göç ağının indeks değerleri tamamen göç etmiş olanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sav ve Sayın (2018) tarafından yapılan çalışmada amaç; tarımda kalma eğilimini etkileyen başlıca faktörlerin genel bir değerlendirmesidir. Çalışmada, tarım sektörünün başta toplumun gıda ihtiyacını karşılaması olmak üzere istihdam, ihracat, yatırım, hammadde temini ve katma değer yaratma gibi ekonomik katkıları sebebiyle tüm dünyada önemini her zaman koruduğu, ancak taşıdığı bu öneme karşın, tarım sektöründe gittikçe yaşanan ve tarım dışına kayan bir üretici sorunu yaşanmakta olduğunu belirtilmiştir. Çalışmada çiftçi kararlarının ve davranışlarının; ekonomik, sosyal, kültürel, politik, coğrafi ve psikolojik olmak üzere oldukça çeşitli faktörlerden etkilendiği belirtilmiştir. Çalışmada, çiftçilerin tarımsal faaliyeti sürdürme ya da faaliyete devam etmeme eğilimlerinin tartışılması ve tarım sektörünün çok boyutluluğu göz önünde bulundurularak geniş bir çerçevede üreticilerin tarımdan ayrılma sebeplerinin incelenerek çözüm yollarının aranmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

Altıntaş ve ark. (2019) tarafından yapılan çalışmada genç çiftçi desteklemeleri hibe programına başvuru yapan kırsal gençlerin sosyal ve ekonomik özellikleri incelenerek, kırsal alandan göç eğilimlerinin belirlenebilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada popülasyonu TR-83 bölgesinde (Tokat, Amasya, Çorum, Samsun) 2016 yılında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı “Genç Çiftçi Projesi” Destek Programına başvurmuş olan üreticilerin oluşturduğu belirtilmiştir. Çalışmada desteklemeye başvurarak yararlanan 120 üretici ve başvuru yapıp yararlanamayan 140 üretici olmak üzere toplam 260 üretici genç ile görüşmeler yapıldığı belirtilmiştir. Çalışmada üreticilerin göç etme eğilimleri incelenmiş, kent ortamında yaşamaya uygun imkân olsa göç ederim diyen üreticilerinin oranının yaklaşık %17 olduğu, göç etmek isteyen üreticilerin yanı sıra

kararsız olan üreticilerin oranının da %4 olduğu belirlenmiştir. Göç etme eğilimi olan üreticilerin yaş grubu düşük olan gruplarda olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, kırsaldan göç etme eğilimlerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılan Lojistik Regresyon sonucunda; eğitim seviyesi yüksek, tarım dışı alanlardan gelir sahibi, köy yaşantısının zorlukları olduğunu düşünen, köyde yaşam standardını düşük bulan ve burada kazandığıyla geçinemeyenlerin, diğerlerine göre göç etme eğiliminin daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Erkin (2020) tarafından yapılan çalışmada amaç; Konya İli Karatay İlçesinde kırdan kente göç eden hane halklarının göç etme sebepleri ve sosyo-ekonomik etkileri tespit etmektir. Çalışmada gerekli olan verilerin 70 hane reisiyle yapılan anketler yoluyla elde edildiği belirtilmiştir. Araştırmada alanında kırsal göçün nedenleri olarak iş, eğitim, sağlık, evlilik, kentin çekiciliği, geçim sıkıntısı gibi faktörler belirlenerek bu faktörlerle yaş eğitim, gelir gibi faktörler arasındaki ilişkilerin Ki-Kare analizi ile ölçüldüğü belirtilmiştir. Çalışmada, kırdan kente göç eden hane halklarının göç etme sebebi ile yaş arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, eden hane halklarının büyük bir kısmının genç nüfustan oluştuğu belirtilmiştir. Araştırma alanında kırsal göçün hane halklarının gelirlerine olan etkisini ölçmek için ise regresyon analizi yapıldığı, modelde bağımlı değişken olarak kentleşmiş olanlar ve sonradan göç edenler, bağımsız değişken olarak ise eğitim, yaş, gelir, sosyal nedenler, ekonomik nedenler ve sağlık nedenlerinin alındığı belirtilmiştir. Analiz sonucunda gelir, eğitim ve sosyal nedenlerin %20 önem düzeyinde anlamlı bulunduğu belirlenmiştir.

Boyras (2021) tarafında yapılan çalışmanın amacı, gençlerin göç etme eğilimleri ve nedenleri ile kente göç etmiş gençlerin beklentilerinin ne ölçüde karşılandığını ortaya koymak; gençleri köylerde tutabilecek, kırsal alanlarda kalkınmayı sağlayacak öneriler sunmaktır. Araştırmanın ana materyalini Adana ili Toros dağ köylerinde yaşayan kırsal gençlerle yapılan bireysel görüşmeler ve bu köylerden kentte göç etmiş gençlerle yapılan odak grup görüşmeleri yoluyla elde edilen birincil verilerin oluşturduğu belirtilmiştir. Çalışmada gençlerin %77.5'nin kırdan kente göç etme eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Araştırmada, kırdan kente göçün devam edeceği ve genç nüfusun köyde

düzenli gelir kazanımı durumunda bile köyde yaşamak yerine kenti tercih edecekleri belirlenmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Bu çalışmada Tokat ilinin göç rakamları yıllar itibariyle ve yaş grupları bazında incelenmiş göç hızının en fazla 15-29 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2018). Bu yüzden çalışmada kırsal gençleri temsil etmesi bakımından 15-29 yaş arası baz alınmıştır. Araştırmanın ana materyalini Tokat iline bağlı 5 farklı ilçedeki köylerde yaşayan 78 adet 15-29 yaş arası gençlerle ve ayrıca hane reisleri ile yüz yüze görüşme yoluyla elde edilen birincil veriler oluşturmuştur.

Araştırmada kurumlar tarafından yapılan ikincil veriler de kullanılmıştır. Çalışmanın ikincil verileri; ulusal (TÜİK) ve bölgesel (Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü) kamu kurumlarından elde edilmiştir. Konu hakkında daha önce yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalardan yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnek hacminin belirlenmesinde uygulanan yöntem

Araştırma yapılan sahada toplam köy nüfusu (43 604 kişi) belirlenmiştir. (TÜİK, 2020a). Bu popülasyon üzerinden örnek hacmini belirlemek için Eşitlik 3.1 kullanılmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996).

$$n = \frac{N*(p*q)}{(N-1)* D^2 + (p*q)} \quad (3.1)$$

Eşitlikte;

n; örnek hacmi

N; popülasyondaki birim sayısı

D; d/t (d, kabul edilebilir hata payı, %2 alınmıştır, t güven sınırı, %95 (1.96) alınmıştır).

p; İncelenen birimin popülasyondaki oranı (genç bireyin tarımda kalma olasılığı) 0.5 alınmıştır.

q; 1-p ‘yi ifade etmektedir.

Bu eşitliğin hesaplanması sonucunda örnek hacmi 78 olarak belirlenmiştir.

3.2.2. Anket aşamasında uygulanan yöntemler

Çalışmada anket yapılacak ilçe ve köy seçimleri göç hızları ve tarımsal yapıları dikkate alınarak ADNKS ve Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü aracılığı ile belirlenmiştir. Bu kapsamda Tokat ilinden 5 ilçe (Merkez, Erbaa, Almus, Zile, Turhal) ve 10 köy belirlenmiştir. İşletmelerin ve gençlerin seçimi saha gezilerinde netleştirilmiştir. Belirlenen köylerde anket çalışması yapılan hedef kitle 15-29 yaş arası gençlerdir. Bunun yanı sıra özellikle yaşları henüz küçük olan ve işletme hakkında bilgi sahibi olmayan gençlerin tarımsal işletme sahibi ebeveynleri ile işletmelerinin ekonomik ve tarımsal yapısı (arazi büyüklüğü, hayvan sayısı, işletmenin yıllık geliri gibi) ve göç düşüncelerine yönelik bilgileri edinmek amacıyla görüşülmüştür. Köyde ikamet eden hane reisi anketi ve genç anketi bölümlerinden oluşan anket formu tek anket formu şeklinde kullanılmıştır. Bu durumda hem 15-29 yaş arası gençler ile hem de yaşadıkları hanenin reisi ile iki ayrı anket formu doldurulmuştur.

Gençlere yöneltilen anket sorularında; tarımda kalma isteğinin olup olmadığı, göç etme eğiliminin olup olmadığı, eğitim düzeyi, arazi sahipliği, hayvan sahipliği, sosyal güvence durumu, gencin yıllık geliri, kırsal ve tarım algısı, tarımın finansal yeterliliği ve refah etkisi, aile içinde alınan kararlara gencin etkisi ve göç etmek isteyen gençlere ait davranış soruları (yerleşme planı, çalışma planı, gidilen yerde kalınacak yer, iletişim sağlanan kişi, tarımsal faaliyetlere yönelik yargı ve düşünceleri, ekonomik ve sosyal anlamda yaşamdan beklentileri, hayalleri, gelecek hedeflemeleri gibi sorular bulunmaktadır.

3.2.3. Verilerin analizinde kullanılan yöntemler

Çalışmada gençlerin tarımla ilişkisini tespit edebilmek için anket formunda yer alan, tarımsal faaliyetlere bakış açısı, düşünce ve yargılarına yönelik açık uçlu ve çoktan seçmeli yargı sorularına alınan cevaplar değerlendirilmiştir.

Çalışmada anket yoluyla elde edilen veriler belirli bir kodlama yönteminde IBM SPSS Statistic 22 paket programında bilgisayara yüklenerek işlenip, çapraz tablolar ve grafikler oluşturulmuştur.

Ki-Kare Testi (Chi-Square Test)

Veri seti, tesadüfi olarak seçilen gençlerle ve onların aile reisleriyle birebir görüşmelerden elde edilmiştir. Oransal olarak verilen araştırma sonuçlarından bazılarının istatistiksel olarak anlamlılık düzeyini ortaya koymak amacıyla belirlenen demografik faktörlerle, kırsal gençlerin göç etme eğilimleri arasında “ki-kare testi” uygulanmıştır. Hane reisiyle yapılan anket çalışmasından elde edilen verilerden bazı faktörler seçilerek hane reisinin tarımda kalma eğilimleri ve gençlerin tarımda kalma eğilimleri arasında çapraz tablolar oluşturulmuştur.

Ki-kare testi, gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı temeline dayanır. Ki-kare testinde, niteliksel olarak belirtilen veriler kullanılır. Ayrıca, ölçümle belirtilen sürekli değişkenler de belli bir dereceden az veya çok olarak nitelendirilerek ki-kare testi uygulanabilir.

Ki-kare testi genellikle; iki veya daha çok grup arasında fark olup olmadığının belirlenmesi amacıyla kullanıldığı gibi iki örneklemin aynı kategoriler açısından homojen olup olmadıklarının test edilmesi, gözlenen bir değişkenin beklenen bir dağılıma uygunluğu veya gözlenen iki değişkenin aynı dağılıma sahip olup olmadığının araştırılmasında kullanılması yanında varyansla ilgili aralık tahmini ve kontenjan katsayısının hesabında da kullanıldığı ifade edilmektedir (Hogg, ve ark., 1987).

Ki-kare istatistiğini hesaplama için öncelikle iki nominal değişkenin beklenen değeri hesaplanmalıdır. Aşağıdaki eşitlik kullanılarak iki nominal değişkenin beklenen değeri hesaplanabilmektedir.

$$E_{i,j} = \frac{\sum_{k=1}^c O_{i,j} \sum_{k=1}^Y O_{k,j}}{N} \quad (3.2)$$

$E_{i,j}$ = Beklenen değer

$\sum_{k=1}^c O_{i,j}$ = i.ci sütun toplamı

$\sum_{k=1}^Y O_{k,j}$ = k.cı satır toplamı

N = Toplam sayı

Gözlenen ve beklenen frekansların farklılıklarına dayalı olarak hesaplanan X^2 değerleri toplanarak test istatistiğini oluşturacak x^2_h bulunur. O = gözlenen frekans, E = beklenen frekans olduğuna göre ki-kare bağımsızlık testi (X^2_h) eşitliği aşağıdaki şekilde yazılabilir.

$$X^2_h = \sum_i^Y \sum_{k=1}^c \frac{(O_{i,j} - E_{i,j})^2}{E_{i,j}} \quad (3.3)$$

Burada;

$X^2_h = X^2$ bağımsızlık testi

$O_{i,j}$ = Değişkenlerin gözlem değeri

$E_{i,j}$ = Değişkenlerin beklenen değeri

Serbestlik derecesi; $DF = (r-1)(c-1)$ şeklinde hesaplanır.

Burada r^- ; satır sayısı ve c^- ; sütun sayısını göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen bulguların sonuçları ile gençlerin tarımda kalma eğilimlerini etkileyen faktörler kantitatif olarak görülerek ve tarım sektöründe gelecek yıllarda işletmeci olacak günümüzdeki genç nüfusun daha donanımlı ve çağdaş yönetim anlayışına sahip olması için neler yapılabileceği konusunda somut deliller sunulmuştur.

Çalışmada yine anket verileri kullanılarak kesinlikle ve kısmen göç etme isteğinde olan gençlerin göç davranış indeksleri (GDI) hesaplanmıştır. Bu kapsamda gençlere ana göstergeler bazında süreklilik ölçeğine göre yöneltilen sorulara/davranış göstergelerine verilen cevaplar değerlendirilmiştir (Anamica ve Sujeetha, 2017). Bulgular aynı zamanda kırsal gencin yaşamdan beklentilerini de açığa çıkarmıştır.

Kırsal gençlerin göç davranış indekslerini hesaplayabilmek için ilk kez Anamica ve Sujeetta (2017) tarafından geliştirilen Eşitlik 3.4 kullanılmıştır.

Göç etmek isteyen kırsal gençlere yöneltilen “n” sayıda davranış göstergesi için belirli kriterlere göre cevap vermesi istenmiştir. Her kriter kendi içinde puanlandırılmıştır. GDI her bir gösterge puanlarının birbirine eklenmesiyle elde edilmiştir. Elde edilen değer 0 ile 1 arasında değişmektedir.

$$GDI = \frac{(I_{1x} + I_{2x} + I_{3x} + \dots + I_{nx})}{(I_{1y} + I_{2y} + I_{3y} + \dots + I_{ny})} \quad (3.4)$$

Burada,

GDI; Göç davranış indeksini,

I_{1x} ; 1. gösterge için elde edilen toplam puanı,

I_{nx} ; n. gösterge için elde edilen toplam puanı,

I_{1y} ; 1. gösterge için toplam maksimum olası puanı,

I_{ny} ; n. gösterge için toplam maksimum olası puanı ifade etmektedir.

Göç davranışını belirlemek için oluşturulan 14 adet ana göstergelerden bazıları açıklamaları ile aşağıda verilmiştir;

- Göç şekli; Göç, kırsal gençlerin kariyer beklentilerine yanıt olarak kendi yaşadıkları yerlerden başka bir yere geçici veya kalıcı hareketidir.
- Göç edilecek yerdeki çalışma planı; Göç edilecek yerdeki işin niteliği, gençlerin göç hedefinde seçtiği tür veya sınıftır
- İkamet yeri ile göç edilecek yer arası mesafe (km): Göç edilecek yerin mesafesi, kırsal gençlerin ikametgâh ettiği yer ile göç edilecek olan yer arasındaki mesafedir.
- Göç kararı alma süreci; kırsal gençlerin kendi kendilerine karar alarak mı, aile üyeleriyle istişare ederek ya da başkalarıyla mı göç kararı aldıklarını ortaya koyan süreçtir.

- Geri dönüş niyeti; Geri dönüş niyeti, göç etme niyeti olan kırsal gençlerin planladığı ve tahmini yıl bazında ortaya koyduğu köy hayatına geri dönme niyeti göstergesidir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Kırsal Gençlerin Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikleri

Araştırma bölgesindeki kırsal gençlerin yaş gruplarına göre cinsiyet, eğitim durumu ve medeni durumları Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Kırsal gençlerin yaş gruplarına göre cinsiyet, eğitim durumu ve medeni durumları (%)

		Yaş Grupları			
		15-19	20-24	25-29	Genel
Cinsiyet	Erkek	70.7	48.3	37.5	59.0
	Kadın	29.3	51.7	62.5	41.0
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Eğitim Durumu	Ortaokul	7.3	13.8	62.5	15.4
	Lise	90.2	51.7	12.5	67.9
	Üniversite	2.4	34.5	25.0	16.7
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Medeni Durum	Bekar	100.0	96.6	62.5	94.9
	Evli	0.0	3.4	37.5	5.1
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Bölgedeki gençlerin %59.0’u erkek ve 41.0’i kadınlardan oluşmaktadır. Gençlerin genel olarak eğitim seviyelerine bakıldığında %15.4’ü ortaokul, %67.9’u lise ve %16.7’sinin ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Korkmaz ve ark. (2015), eğitim konusunda yaptığı çalışmada eğitim düzeyi arttıkça kişinin mutluluk algı düzeyinin arttığını aynı zamanda eğitim seviyesi ile birlikte gelir düzeyi ve yaşam koşullarının da iyi düzeye ulaşacağını belirtmiştir. Harvey ve Knight (1996) ise araştırmalarında eğitimin, öğrencilerin etkin katılımıyla dünya görüş ve bakış açılarını geliştirici bir rol oynadığını ifade etmişlerdir. Kırsal kesimlerde eğitim seviyesindeki yetersizlikler, ailenin maddi

açından çocuğunu yeteri kadar destekleyememesi ya da ulaşım araçlarındaki yetersizlik gibi sebepler gençler için kırsaldan itici sebepler olarak gösterilebilir.

Diğer taraftan kırsal gençlerin medeni durumları incelendiğinde 25-29 yaş aralığındaki gençlerin evlenme eğiliminde olduğu görülmektedir. Buna karşın evli olan gençlerin %5.1 gibi düşük bir oranda olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.2. Kırsal gençlerin yaş gruplarına göre sosyal güvence ve hanede bulunma durumları (%)

		Kırsal Gençlerin Yaş Grupları			
		15-19	20-24	25-29	Genel
Sosyal güvence	Var	2.4	6.9	75.0	11.5
	Yok	97.6	93.1	25.0	88.5
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Hanede bulunma durumu	Geçici	9.8	6.9	25.0	10.3
	Sürekli	90.2	93.1	75.0	89.7
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Çalışmada, kırsal gençlerin sadece %11.5'inin sosyal güvenceye sahip oldukları belirlenmiştir. Kırsal gençlerin %10.3'ünün eğitim, askerlik, çalışma gibi sebeplerden dolayı hanede geçici olarak bulunmakta olduğu, %89.7'sinin ise hanede sürekli olarak bulundukları belirlenmiştir.

Bölgedeki kırsal gençlerin tamamının kendilerine ait arazi varlığının olmadığı tespit edilmiştir. Buna karşın kırsal gençlerin %2.6'sının büyükbaş ve/veya küçükbaş hayvan varlığına sahip olduğu belirlenmiştir. (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Kırsal gençlerin yaş gruplarına göre arazi, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı durumları (%)

		Yaş Grupları			
		15-19	20-24	25-29	Genel
Kırsal gençlerin kendisine ait olan arazi	Var	0.0	0.0	0.0	0.0
	Yok	100.0	100.0	100.0	100.0
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Büyükbaş hayvan	Var	0.0	0.0	25.0	2.6
	Yok	100.0	100.0	75.0	97.4
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Küçükbaş hayvan	Var	4.9	0.0	0.0	2.6
	Yok	95.1	100.0	100.0	97.4
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Gençlerin ailelerinden yıllık olarak aldıkları harçlık, elde ettikleri hayvansal ve bitkisel gelir, aldıkları destekleme gelirleri ve diğer gelirleri ile yaş grupları arasındaki ilişki incelenmiştir (Çizelge 4.4). Kırsal gençlerin %16.7'sinin ailelerinden hiç harçlık almadıkları tespit edilmiştir. Gençlerin %12.8'inin 1 000 TL'nin daha altında harçlık aldığı ki bunun 15-24 yaş aralığında değiştiği görülmektedir. Araştırmada özellikle tüm yaş gruplarında çeşitli oranlarda 1 001 TL ile 3 000 TL arasında harçlık alındığı tespit edilmiştir. Bu harçlıkların 15-24 yaş arasında daha çok eğitim için alındığı, 25-29 yaş aralığında ise aile ile birlikte gerçekleştirilen tarımsal faaliyetlerden elde edilen gelirin gence harçlık olarak yansıdığı söylenilebilir. Bunun yanında 25-29 yaş grubundaki gençlerin %25'i 24 bin ve üzeri diğer gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Çopur ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında gelir düzeyi arttıkça yaşam memnuniyeti ve kaynakları yeterli algılama düzeyi de artmaktadır. Bu literatür bağlamında gelir düzeyi memnuniyet seviyesinde belirleyici rol oynamıştır.

Çizelge 4.4. Kırsal gençlerin yaş aralıklarına göre yıllık gelir durumlarına yönelik değerlendirme (%)

		Yaş Grupları			
		15-19	20-24	25-29	Genel
Aileden alınan harçlık	Yok	9.8	10.3	75.0	16.7
	1-1000 TL	17.1	10.3	0.0	12.8
	1001-3000 TL	48.8	37.9	25.0	42.3
	3001-5000 TL	17.1	24.1	0.0	17.9
	5001-10000 TL	7.3	17.2	0.0	10.3
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Diğer gelirler	Yok	87.8	75.9	62.5	80.8
	1-6000 TL	7.3	10.3	12.5	9.0
	6001-24000 TL	4.9	10.3	0.0	6.4
	24001 TL ve üzeri	0.0	3.4	25.0	3.8
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Diğer yandan kırsal gençlerin %80.8'inin başka bir gelire sahip olmadıkları, %9.0'unun 6 000 TL ve daha az gelire sahip olduğu, % 6.4'ünün 6 000 TL ile 24 000 TL arasında bir gelire sahip olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.4).

4.2. Hane Reislerinin Sosyo-Demografik Özellikleri

Çizelge 4.5'te çalışmaya katılan hane reislerinin yaş gruplarına göre cinsiyet, medeni durum ve eğitim durumları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Çizelge 4.5 incelendiğinde hane reislerinin %76.9'unun erkek, %23.1'inin ise kadın olduğu belirlenmiştir. 30-40 yaş grubu hane reisi cinsiyetleri incelendiğinde %42.9 oranında erkek, %57.1'inin ise olduğu belirlenmiştir. 41-50 yaş aralığındaki hane reisleri incelendiğinde %79.2'sinin erkek, %20.8'inin ise kadın olduğu belirlenmiştir. 51 yaş ve üzeri grupta ise hane reislerinin tamamı erkektir.

Çizelge 4.5. Hane reisinin yaş aralıklarına göre sosyo-demografik özellikleri (%)

	Yaş Grubu			
	30-40	41-50	51-+	Genel
Cinsiyet				
Erkek	42.9	79.2	100.0	76.9
Kadın	57.1	20.8	0.0	23.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Medeni durum				
Bekar	7.1	4.2	0.0	3.8
Evli	92.9	95.8	100.0	96.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Eğitim durumu				
İlkokul	57.1	60.4	62.5	60.3
Ortaokul	28.6	27.1	6.3	23.1
Lise	14.3	10.4	31.3	15.4
Üniversite	0.0	2.1	0.0	1.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Hane reislerinin yaş gruplarına göre medeni durumları incelendiğinde, %96.2'sinin evli, %3.8'inin ise bekar oldukları belirlenmiştir. 30-40 yaş grubunda bulunan hane reislerinin 92.9'unun evli, %7.1'inin ise bekar olduğu belirlenmiştir. 41-50 yaş grubunda hane reislerinin 95.8'inin evli, %4.2'sininde bekar oldukları belirlenmiştir. 51 yaş üzerindeki grubun ise tamamının evli olduğu belirlenmiştir.

Bradley ve Corwyn (2003) araştırmalarında, ebeveyn eğitiminin çocuğun sözcük haznesi, okuma ve sayısal becerilerini olumlu yönde, ilişkisel ve davranışsal problemlerle olumsuz biçimde ilişkili olduğunu ve anne-babanın öğrenmeyi teşvik etmesinin, eğitim ve çocuk gelişimi arasındaki ilişkiye ciddi anlamda aracılık ettiğini savunmaktadırlar. Gençlerin ebeveyn eğitimleri ve meslekleri yaşamlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen bir faktördür. Eğitim seviyesi yüksek ebeveynler çocuk yetiştirme konusunda geleneksel

metotlar yerine daha bilinçli bir şekilde gelişmiş yöntemler kullanarak çocuklarının eğitiminde ve gelecek yaşamında daha doğru kararlar vermelerine katkıda bulunmaktadır.

Sezer'in (2010) yaptığı bir çalışmada, toplumun eğitim seviyesinin düşük olması, okuma alışkanlığı yetersizliği gibi sebeplerden dolayı ebeveynler çocuklarını yetiştirirken çoğunlukla kulaktan dolma, geleneksel bilgilerle öğrendiklerini uygulamaktadır.

Anne babanın eğitim düzeyinin düşük olması hanenin tarımsal üretim yaparken atadan gelme usullerle üretim yaparak üründe çeşitlilik yapmaktan korktukları için tarımdan istedikleri verimliliği alamamaktadırlar. Gelenekse üretim yapan ailelerin çocukları da aileleri tarımdan iyi gelir elde edemedikleri için tarıma karşı olumsuz düşüncelere kapılmaktadırlar.

4.3. Kırsal Gençlerin ve Hane Reislerinin Göç Etme Düşüncesi

Çizelge 4.6. Gençlerin yaş gruplarına göre göç etme düşünceleri (%)

		Yaş Grupları				Ki Kare (P Değeri)
		15-19	20-24	25-29	Genel	
Göç etme düşüncesi	Evet	73.2	79.3	37.5	71.8	10.166 (0.038)
	Hayır	17.1	13.8	62.5	20.5	
	Kısmen	9.8	6.9	0.0	7.7	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çalışmada yaş gruplarına göre göç etme düşünceleri yaş grupları arasındaki ilişki incelenmiştir. Göç etme düşüncesi ile yaş grupları arasında ($p \leq 0.05$ düzeyinde) anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.6). Buna göre gençlerin göç etme düşüncesi yaş gruplarına göre değişiklik göstermektedir. 15-24 yaş arası gençlerin göç etme isteğinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Genel olarak kırsal gençlerin %71.8'i göç etmeyi düşünmektedir. Gençlerin %20.5'ise göç etmeyi düşünmemektedir. Göç etmeyi düşünmeyen gençlerin yaş grupları incelendiğinde 25-29 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Kısmen göç etme niyetinde olan gençlerin oranı ise %7.7'dir.

Bölgedeki hane reislerinin eğitim durumları da çalışma kapsamında incelenmiştir. Hane reislerinin %60.3'ünün ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir ve bu oran en yüksek oran olarak öne çıkmaktadır. Hane reislerinin %23.1'inin ortaokul mezunu oldukları belirlenmiştir. Hane reislerinin %15.4'ünün ise lise mezunu oldukları belirlenmiştir. Çalışmada üniversite mezunu hane reislerinin oranı en düşük orandır. Bu oran %2.1 olarak belirlenmiş ve bu grubun tamamının 41-50 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Araştırmada hane reisin göç niyeti ve yaş grupları arasındaki ilişki incelenmiştir. Hane reisinin göç ile ilgili verdiği cevaplar ve yaş grupları arasındaki ilişkiye dair hesaplamalar çizelge 4.7'de verilmiştir.

Çizelge 4.7. Hane reisinin göç niyeti ve yaş grupları arasındaki ilişki (%)

		Yaş Grupları			Genel
		30-40	41-50	51-+	
Hane reisinin göç niyeti	Evet	11.8	26.7	6.3	19.2
	Hayır	52.9	71.1	87.5	70.5
	Kısmen	35.3	2.2	6.3	10.3
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Bölgedeki hane reislerinin %70.5'inin göç etme niyeti bulunmamaktadır. Özellikle 30-40 yaş grubunda göç niyeti olmayan hane reislerinin oranı daha yüksek çıkmıştır. 41-50 yaş grubunda hane reislerinin %71.1'inin göç etme niyetinin olmadığı belirlenmiştir. 51 yaş ve üstü grup hane reislerinin %87.5'i göç etme niyetinde değildir. Hane reislerinin göç etmek istememe sebeplerini incelediğimizde genel olarak hane reisleri yaşları ilerlediği için (%37.2), ilgilenmesi gereken arazileri olduğu (28.2) ve şehirde iş yapacakları bir meslekleri olmadıkları (%23.1), şehirde geçinemeyeceklerini düşündükleri için (%19.2), şehir hayatı çekici gelmediği için (20.5), hane reislerinin ata, baba yadigarı, doğup büyüdüğü köyü bırakamayacaklarını düşündükleri için (12.8), bazı hane reisleri köyde elde ettikleri gelir yeterli olduğu için (%7.7), köyden göçenlerin durumunun iyi olmadığını düşündükleri (%9.0) için ve bazı hane reisleri daha önce geç ettikleri için (%6.4) bulundukları yerden göç etmek istememektedirler.

Hane reislerinin %19.2'si göç etme niyetinde ve %10.3' ü ise kısmen göç etme niyetindedir. 30- 40 yaş grubu gençlerin ortalama %35.3'ü göç etme düşüncesi bakımından kararsız kalarak kısmen cevabını vermişlerdir. 41-50 yaş grubundaki hane reislerinin göç niyeti olanların oranı %26.7, kısmen göç niyeti olanlarının oranı ise %2.2 olarak belirlenmiştir. 51 yaş ve üstü hane reislerinin göç etme niyetinde olanların oranı %6.3, kısmen göç etme niyetinde olanların oranı ise %6.3 olarak belirlenmiştir. Çalışmada hane reisinin göç niyetinin evet ya da hayır olmasının nedenleri ile ilgili değerlendirmelerde yapılmıştır. Hane reisinin hayır demesinin nedenlerinin en başında yaşının ilerlemesi gelmektedir. İkinci sıradaki neden köyde sahip olduğu arazilerinin olması olarak ön plana çıkmaktadır. Üçüncü sırada gelen nedenler ise; şehirde yapabileceği mesleğinin olmayışı, köyü sevmesi ve hayvanlarının olması olarak sıralanmaktadır. En düşük orandaki nedenin ise daha önce göç edip tekrar köye dönmeleri olarak ön plana çıkmaktadır.

Tüm yaş grupları incelendiğinde yaşın artmasıyla göç etme niyetinde olanların oranının azaldığı, göç etmeme niyetinde olanların oranının ise arttığı söylenebilmektedir.

Zachariah ve Conde (1981); Buijs (1993) yaptıkları bir çalışmada küçük hane halklarının ve üyelerinin nüfusu fazla olan ailelerden farklı olarak küçük ailelerin hane reislerinin, göç etme olasılığı daha yüksektir. Hane sayısı büyüdükçe masraflarında artması sebebiyle nüfusu fazla olan ailelerin göç etme oranı daha az olduğunu belirtmiştir.

İkinci önemli sosyal nedenin çiftçiliğin ağır oluşu, üçüncü önemli nedenin ise eş ve çocukların şehirde yaşama isteği olduğu belirlenmiştir. Hane reisinin göçe niyet etmesinin şehre çekici nedenlerinin en başında ise daha fazla gelir elde etme isteğinin geldiği belirlenmiştir.

Çizelge 4.8. Hane reisinin göç niyeti ile gencin göç etme düşüncesi arasındaki ilişki (%)

		Gencin göç etme düşüncesi			Toplam	Ki Kare (P Değeri)
		Evet	Hayır	Kısmen		
Hane reisinin göç niyeti	Evet	14.3	43.8	0.0	19.2	9.684 (0.046)
	Hayır	73.2	56.3	83.3	70.5	
	Kısmen	12.5	0.0	16.7	10.3	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Hane reisinin göç niyeti ile gencin göç etme düşüncesi arasındaki ilişki ki-kare analizi yapılarak incelenmiştir. Hane reisinin göç niyeti ile gencin göç etme düşüncesi arasında ($p \leq 0.05$ düzeyinde) anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.8). Göç etme niyeti olan hane reislerinin çocuklarının %14.3'ü göç etmek, %43.8'i ise göç etmek istememektedir. Göç etme niyeti olmayan hane reislerinin çocuklarının %73.2'si göç etmek istemektedir. Hane reisi ile gençlerin göç niyetleri arasında zıt yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilmektedir.

4.4. Kırsal Gençlerin Göç Davranış Göstergeleri

4.4.1. Göç davranışı endeksinin hesaplanması

Tanımlama ve inceleme göstergeleri

Hedefe uygun olarak, anket yapılan 78 kırsal genç arasından toplam 62 kırsal gencin kısmen veya tamamen göç etme niyeti olduğu belirlenmiştir. Göç etme niyeti olan 62 gencin göç davranışlarını ortaya koyabilmek için önceden belirlenen 14 adet ana gösterge formunda sorular yöneltilmiştir (Çizelge 4.9).

Bu göstergeler; göç şekli, göç edilecek yerdeki çalışma planı, tarım dışı meslek, ikamet yeri ile göç edilecek yer arası mesafe (km), göç kararı alma süreci, göç edilecek yerde iletişim sağlanan kişi, göç kararına ailenin yaklaşımı, geri dönüş niyeti, göçle hedeflenen en önemli kazanım, göç edilecek yerde iş mevcudu, göç edilecek yerde çalışma hayatında

en önemli endişe, göç etme fikrinin oluşma zamanı (yıl), göç edilecek yerde kalınacak yer, göç ettikten sonra elde edilen gelirin en önemli katkısı şeklindedir. Ana göstergelerinin tanımlanmasının ardından, her bir ana gösterge için alt göstergeler belirlenmiştir (Çizelge 4.10). Ana göstergelerin alt göstergelerinden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir;

Göç şekli ana göstergesi altındaki alt göstergeler; Geçici göç, dairesel göç ve kalıcı göç şeklinde belirlenmiştir.

Göç edilecek yerde çalışma planı ana göstergesinin alt göstergeleri; tarım ve tarım dışı çalışma planı şeklinde düzenlenmiştir.

Göç kararına ailenin yaklaşımı ana göstergesi altında; teşvik eder, karşı çıkar, ilgilenmez şeklinde belirlenmiştir.

Göç davranışı indeksi geliştirme prosedürü

14 ana gösterge baz alınarak alt göstergeler ile ilgili sorular kırsal gençlere yöneltilmiş ve düşüncesine en yakın cevabı vermesi istenmiştir. Belirlenen alt göstergeler kırsal genci göçe iten ya da çeken nitelikler dikkate alınarak puanlanmıştır. Alt göstergeler ağırlıklarına göre ana göstergeler altında sıralanmıştır. Alt göstergelerin her biri için ortalama puanlar hesaplanmış ve ana göstergeler için ortalama puanlar alınmıştır. Sonuçlar Çizelge 4.9 ve 4.10’da verilmiştir.

Göç davranışı indeksi (GDI)

Çalışmada göç davranışı kırsal gencin herhangi bir sebeple evinden (kaynağından) başka bir yere (varış noktasına) hareketliliği olarak ortaya çıkmaktadır (Anamica ve Sujeetha, 2017).

Hesaplanan kompozit göç davranış indeksine göre her bir gösterge için ortalama puanlar belirlenmiştir. Böylece GDI on dört ana bileşenin ortalaması olarak ortaya çıkmıştır. Elde edilen gösterge indeksi ağırlık puanları 0 ile 1 arasında değişmektedir. Gösterge indeksi ağırlık puanı 1’e yaklaştıkça göç etmek isteyen kırsal gençlerin niyetlerinin davranışa dönüşeceği sonucuna varılmaktadır.

14 ana gösterge indeks bilgileri aşağıdaki gibidir:

Göç şekli (0.76), çalışma planı (1.00), tarım dışı meslek (0.79), mesafe (km) (0.63), göç kararı alma süreci (0.79), iletişim sağlanan kişi (0.45), göç kararına ailenin yaklaşımı (0.83), geri dönüş niyeti (0.84), hedeflenen en önemli kazanım (0.60), iş mevcudu (0.55), çalışma hayatına yönelik en önemli endişe (0.77), göç etme fikrinin oluşum yılı (0.81), göç edilecek yerde kalınacak yer (0.72), elde edilen gelirin en önemli katkısı (0.75). Bu 14 göstergenin ortalamasını ifade eden Kompozit Göç Davranışı İndeksi ise 0.83 olarak hesaplanmıştır. Bu sayının 1' e yakın olması göç etme niyeti olan gençlerin göç etme kararlarının netleştiğini ve niyetlerinin davranışa dönüşeceğini ortaya koymaktadır.

Her bir ana gösterge ait indeks bulguları ve açıklamaları aşağıda verilmiştir.

Göç şekli: Göç, kırsal gençlerin kariyer beklentilerine yanıt olarak kendi yaşadıkları yerlerden başka bir yere geçici veya kalıcı hareketidir. Çizelge 4.9'te elde edilen oran 0 ile 1 arasında değerlendirildiğinde kırsal gençlerin göç şekli alaka düzeyi indeksi ağırlık puanı 0.76 olarak hesaplanmıştır. Bölgedeki gençlerin %61.29'u dairesel ve %33.87'si kalıcı olarak göç etme niyetinde oldukları tespit edilmiştir (Çizelge 4.10). Genel olarak bölgede yaşayan kırsal gençler göç etseler de köylerinden bağlarını tamamen koparmak istememektedirler.

Göç edilecek yerdeki çalışma planı: Gençlerin göç hedefinde seçtiği tür veya sınıftır. Kırsal gençlerin göç edilecek yerdeki çalışma planı göç davranış indeksi ağırlık puanı 1.00 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.10). Göç edilen yerlerde gençlerin tamamı tarım dışı işlerde çalışmayı tercih etmektedirler. Bunun şehre çekici bir sebep olduğu söylenebilir. Tarım dışı meslek seçimlerine bakıldığında gençlerin %59.67'si maaş karşılığı (öğretmenlik, askerlik, mühendislik, doktorluk, polislik, hemşirelik, mimarlık vb. mesleklerden) işte çalışmak istediklerini dile getirmişlerdir. Gençlerin %35.48'i serbest meslek (hamallık, otelcilik, inşaat işçiliği, taksicilik, ev temizliği, komilik vb.) ya da günlük ücret karşılığı iş (amelelik vb.) bulabileceklerini dile getirmişlerdir (Çizelge 4.10). Günlük alınan ücretin köyde aileden para beklemektense kendi parasını kazanmak anlamında daha cazip olduğu öne sürülmüştür. Aynı zamanda tarımda emeğin fazla olup

gelirin az olduğu, köylerde sosyal yaşamın olmadığını, ekonomik olarak bağımsızlık elde etme şehir hayatının çekici gelmesi gibi sebeplerden dolayı göç etmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca, tarım arazilerinde güneş altında çalışmak yerine fabrikalar, oteller gibi daha rahat olduğunu düşündükleri işyerlerini tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

İkamet yeri ile göç edilecek yer arası mesafe (km): Göç edilecek yerin mesafesi, kırsal gençlerin ikametgâh ettiği yer ile göç edilecek olan yer arasındaki mesafedir. Çizelge 4.10'dan takip edilebileceği gibi göç etme fikri olan kırsal gençlerin ikamet ettiği yer ile göç edilecek yer arasındaki mesafe seçimleri %37.09 oranında 701 km ve üzeri yerler, %24.19'u 1-100 km arası mesafedeki yerler olarak düşünülmektedir. Göç edilecek yerler arasında en fazla belirtilen iller arasında Tokat ilçeleri, İstanbul, Ankara, İzmir ve Samsun bulunmaktadır. Tokat ilçelerini tercih eden gençlerin büyük çoğunluğu dairesel göç ile hem tarımla uğraşmak isteyen hem de düzenli maaş isteyen gençlerden oluşmaktadır. İkamet yeri ile göç edilecek yer arasındaki mesafe (km) göstergesinin 0 ile 1 arasında değerlendirildiğinde göç davranış indeksi ağırlık puanı 0.63 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.9). Bu bulgu göç etme niyetindeki kırsal gençlerin henüz göç edilecek yer konusundaki fikirlerinin netleşmediğini göstermektedir.

Göç kararı alma süreci: Kırsal gençlerin göç kararını kendi kendilerine mi aldıkları, aile üyeleriyle istişare ederek ya da başkalarıyla mı aldıklarını ortaya koyan süreçtir. Göç kararı alma süreci göstergesi göç davranış indeksi puanı 0.79 bulunmuştur (Çizelge 4.9). Bölgedeki göç etme niyeti olan kırsal gençlerin %46.77'si kendi kararları doğrultusunda ve %43.54'ü de aile üyeleriyle istişare ederek göç etme kararı aldıkları ortaya çıkmıştır (Çizelge 4.10). Her ne kadar bu konuda bir netlik oluşmasa da gençlerin göç etmek istedikleri muhtemel yerler, iş olanakları ve kalacak yer konusunda birtakım bilgilerin gerek aile üyeleri gerekse diğer kişiler ile tartışıldığı düşünülmektedir.

Göç edilecek yerde iletişim sağladığı kişi: Göç etmeyi düşünen kırsal gencin göç edeceği yerde kalacak yer ya da yapılacak olan iş hakkında iletişim kurduğu kişidir. Göç edilecek yerde iletişim sağlanan kişi göstergesinin göç davranış indeksi ağırlık puanı 0.45 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.9). Yani göç edilecek yerde iletişim sağlanan kişi/kişilerin netleşmediği ya da olmadığı anlamına gelmektedir. Nitekim gençlerin %67.74'ü göç

etmeyi düşündüğü yerde iletişim sağladığı birisinin olmadığını belirtmişlerdir. Gençlerin %24.19'u ise aile üyeleri ve akrabalarla iletişime geçtiğini ifade etmiştir (Çizelge 4.10).

Göç kararına ailenin yaklaşımı: Aile üyelerinin kırsal gençlerin göç etme niyetine yönelik yaklaşımını ortaya koymaktadır. Göç kararına ailenin yaklaşımı göç davranış indeksi ağırlık puanı 0.83 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.9). Buradan elde edilen sonuca göre kırsal gençlerin hane üyelerinin %72.58'inin çocuklarının göç niyetine iyimser baktıkları ve göçe teşvik ettikleri sonucu ortaya çıkmıştır ve aile üyeleri göçe olumlu baktığı ve göç niyetlerini desteklediği için gençlerin göç etme niyetleri artık davranışa dönüşmeye başlamasında etkili bir unsur olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni, genel olarak sigortalı iş bulsunlar ve bir kısım hane reisleri de okusunlar meslek sahibi olsunlar olarak dile getirilirken bir kısım hane üyelerinin gencin göç niyetine karşı çıkmıştır. Bunun sebebi olarak da hane reislerinin köydeki işleri çocuklarının devam ettirmesini istemeleri ve işlerin ağır olmasından dolayı işgücüne ihtiyaç olduğu dile getirilmiştir.

Geri dönüş niyeti: Göç etme niyeti olan kırsal gençlerin planladığı ve tahmini yıl bazında ortaya koyduğu köy hayatına geri dönme niyeti göstergesidir. Geri dönüş niyeti göstergesinin göç davranış indeksi ağırlık puanı 0.84 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.9). Geri dönüş niyeti göstergesinden elde edilen bu sonuca göre gençlerin köyden gitmek konusunda kararlı oldukları ve şehrin çekici geldiği sonucu ortaya çıkmıştır. Kırsal gençlerin %56.45'i göç ettikten 10 yıl ve üzeri sürede geri dönme niyetinde olduklarını ifade etmektedirler. Gençler genel olarak şehirde işimi bulurum çalışıp birikim yaptıktan sonra en fazla da emekli olduktan sonra köye geri dönerim yorumu yapmışlardır. Diğer taraftan gençlerin %33.87'sinin geri dönüş niyeti olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi olarak da köy hayatını sevmediklerini, düzenli iş, düzenli ev, yaşam standartlarının ve sosyal imkânların daha yüksek olmasını istediklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.10).

Göçle hedeflenen en önemli kazanım: Göçle hedeflenen kazanım, bireyin göç etmek istediği yerde elde etmeyi hedeflediği kazanımdır. Göçle hedeflenen en önemli kazanım göstergesinin göç davranış indeksi ağırlık puanı 0.60 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.9). Araştırma bölgesindeki gençlerin gelecekte hedefledikleri en önemli kazanımın başında

%37.10 oranında daha iyi bir sosyal statüye ulaşmak ve daha sonra %32.26 oranında daha fazla para kazanmak olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.10). Göç kararı alan gençlerin her zaman ailelerinden para istemenin kendilerini zor duruma düşürdüğünü ve kendi ayaklarının üzerinde durabilmek için daha fazla para kazanmak istediklerini dile getirmişlerdir. Göç niyeti olan gençler bulundukları çevrede söz sahibi olmak istediklerini, köy hayatında aile içerisinde ya da bulundukları ortamlarda hem düzenli kendilerine ait gelirleri olmadıklarından dolayı hem de insanların okumamış insanlara karşı bakış açılarının dar olmasından dolayı kendilerini geliştirmek istediklerini dile getirmişlerdir. Kırsal bölgelerde kız çocuğuna karşı olan kalıplaşmış bakış açısından dolayı ve aile içerisinde söz hakkı vermemeleri ve hor görülmelerinden dolayı daha iyi bir sosyal statü istemektedirler. Gençlerin %14.52'si şehirden ev almak istediklerini dile getirmişlerdir (Çizelge 4.10). Sonuç olarak gençlerin köy evlerindeki yaşam standartlarından memnun olmadıkları, özellikle kız çocukları köy evlerinde şehir evleri gibi düzenli eşya ve düzenli iş saatleri olmadığından dolayı sürekli ev işi yapmak zorunda olduklarını dile getirmişlerdir. Bölgedeki bazı gençler yuva kurabilmek için göç etmek istemektedirler. Gençlerle yapılan tartışma ortamı ve veri sonuçlarına göre köyde yaşayan evlilik çağındaki erkekler genel olarak köyde yaşayan, düzenli geliri, sigortalı işi olmayan erkeklere kız verilmediğini ve evlenecek kız bulmakta zorluk çektiklerini bu yüzden göç etmek istediklerini dile getirmişlerdir.

Göç edilecek yerde iş mevcudu: Göç etme niyeti olan kırsal gençlerin yapmayı planladığı iş olarak tanımlanabilir. Göç edilecek yerdeki iş mevcudu göstergesinin göç davranış indeksi ağırlık puanı 0.55 bulunmuştur (Çizelge 4.9). Bu kısımda da netlik oluşmamıştır. Gençlerin %48.38'i eğitimleri bitince yapacakları işin belli olacağını belirtmiştir. %41.93'ü iş ilanlarını takip edeceklerini, göç edecekleri yerde yapacak bir mesleklerinin, iş tecrübelerinin olmadığını ve köyde yaşamaktansa günlük ücret karşılığı işlerde dahi olsa çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Gençlerin %9.67'si ise göç edeceği yerde işinin hazır olduğunu dile getirmiştir (Çizelge 4.10).

Göç edilecek yerde çalışma hayatındaki en önemli endişe: Göç edilecek yerde çalışma hayatında en önemli endişe, kişinin göç edeceği yerde hangi durumlarla karşılaşacağı konusunda duyulan endişedir. Göstergenin göç davranış indeksi ağırlık puanı 0.77 olarak

hesaplanmıştır (Çizelge 4.9). Göç etme niyetinde olan gençlerin %50'si gidilecek yer konusunda hiçbir endişelerinin olmadığını dile getirmişlerdir. Endişe duymayan gençlerin çoğunluğunun üniversite okuyan veya daha önce gezme amaçlı da olsa kırsal alandan şehre gitmiş olan gençler olduğu gençlerle anket çalışması yapılırken dikkat çeken unsurlardandır. Sezer'in (2010) yaptığı çalışmaya göre kişinin içinde doğduğu ve yaşamını devam ettirdiği ortam özellikleri ile çevresindeki insanlarla kurduğu ilişkiler ve yaşamış olduğu tecrübelerin insan gelişimini etkilediğini dile getirmiştir. İnsanın içerisinde bulunduğu olumlu ortam koşulları kişinin gelişimini olumlu yönde etkilerken olumsuz ortam koşulları da kişinin gelişimini kötü etkileyebilir. Diğer taraftan çalışmada gençlerin %17.74'ünün bilmediği bir çevrede tanımadığı insanlar konusunda endişe ve tedirginlik duydukları, %11.29'unun daha önce görmedikleri yerlere seyahat etme konusunda endişe duydukları ve %3.22'lik kısmının ise yeni kültür ve geleneklere uyum sağlayama konusunda tedirgin oldukları belirlenmiştir.

Göç etme fikrinin oluşma zamanı (yıl): Göç etme niyeti olan kişinin göç fikrinin oluşum zamanıdır. Göç davranış göstergeleri içerisinde göç etme fikrinin oluşum zamanı (yıl) göstergesine bakıldığında göstergenin göç davranış indeksi ağırlık puanı 0.81 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.9). Göç etme fikri olan gençlerin göç fikirleri %62.90'ının 1-2 yıldan beri oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bölgedeki gençlerin %37.09'unun ise 3-4 yıl içerisinde ortaya çıkarak kafalarında göç kararının daha netleşmiş olduğu ve artık davranışa dönüşeceği söylenilebilir (Çizelge 4.10).

Göç edilecek yerde kalınacak yer: Göç edilecek yerde kalınacak yer, göç edecek olan gencin gideceği yerde kalacak yerinin olup olmama durumunu belirtir. Göç edilecek yerde kalınacak yer mevcudu göstergesinin göç davranış indeksi ağırlık puanı 0.72 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.9). Göçe niyet etmiş gençlerin %53.22'lik kısmı gidecekleri yerde kalacak mevcut bir yerlerinin olmadığını, bu durumda kendilerine tek başlarına kalacakları yeni bir yer ayarlayacaklarını belirtmişleridir. Gençlerin %22.58'lik kısmı daha önce gencin gideceği yere göç etmiş olan aile üyeleri ve akrabalarının yanında ve %16.12'si göç edilecek yerde arkadaşlar ve komşularda kalabileceklerini dile getirmişlerdir (Çizelge 4.10).

Göç ettikten sonra elde edilecek gelirin en önemli katkısı: Elde edilecek gelirin katkısı, göç edilen yerde elde edilecek gelirin kişinin hayatına nasıl bir fayda sağlayacağını ortaya koyan bir göstergedir. Göstergenin göç davranış indeksi ortalama ağırlık puanı 0.75 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.9). Bölgedeki gençlerin %51.61'i göç ettikten sonra elde edecekleri gelir sayesinde hayatlarını güvence altına alacaklarını, %25.81'i aileyi maddi açıdan desteklemek istediklerini ve 22.58'i ise gelir durumunun artacağını dile getirmişlerdir (Çizelge 4.10). Gençlerin kırsal bölgede yaşarken elde edemedikleri ekonomik özgürlüğü elde edeceklerini ve köydeki gelirin düzenli olmayıp belli dönemlerde gelir elde etmelerinden dolayı kış aylarında ailelerini maddi açıdan desteklemek istediklerini dile getirmişlerdir.

Çizelge 4.9. Göç davranış indeksi göstergelerinin ortalama ağırlık puanları listesi

Sıra No	Göç Davranışı Göstergeleri	(n=62)
1	Göç şekli	0.76
2	Çalışma planı	1.00
3	Tarım dışı meslek	0.79
4	Mesafe (km)	0.63
5	Göç kararı alma süreci	0.79
6	İletişim sağlanan kişi	0.45
7	Göç kararına ailenin yaklaşımı	0.83
8	Geri dönüş niyeti	0.84
9	Hedeflenen en önemli kazanım	0.60
10	İş mevcudu	0.55
11	Çalışma hayatına yönelik en önemli endişe	0.77
12	Göç etme fikrinin oluşum yılı	0.81
13	Göç edilecek yerde kalınacak yer	0.72
14	Elde edilen gelirin en önemli katkısı	0.75
	Kompozit GDI puanı	0.83

Çizelge 4.10. Kırsal gençliğin göç davranışı ile ilgili ortalama puanlar

Göç Davranış Göstergeleri	(n=62)			
Doğrudan Göstergeler	Puanlama	Frekans	Yüzde	Ortalama Puan
Göç Şekli				
Geçici	1	3	4.84	2.29/3.00
Dairesel	2	38	61.29	
Kalıcı	3	21	33.87	
Göç edilecek yerde çalışma planı				
Tarımsal	1			2.00/2.00
Tarım dışı	2	62	100.0	
Tarım dışı meslek				
Maaş karşılığı	2	37	59.67	1.59/2.00
Ücret karşılığı, günlük iş	1	25	35.48	
İkamet yeri ile göç edilecek yer arası mesafe (km)				
1-100	1	15	24.19	3.16/5.00
101-300	2	8	12.90	
301-500	3	14	22.58	
501-700	4	2	3.22	
701 ve üzeri	5	23	37.09	
Göç kararı alma süreci				
Kendi kendime	3	29	46.77	2.37/3.00
Aile üyeleri ile istişare	2	27	43.54	
Başkaları	1	6	9.67	
Göç edilecek yerde iletişim sağlanan kişi				
Aile üyeleri ve akrabalar	4	15	24.19	1.82/4.00
Arkadaşlar veya komşular	3	1	1.61	
Ajanslar/iş ilanları	2	4	6.45	
İletişim kurduğum kimse yok	1	42	67.74	
Göç kararına ailenin yaklaşımı				
Karşı çıkar	1	13	20.96	2.51/3.00
İlgilenmez	2	4	6.45	
Teşvik eder	3	45	72.58	
Geri dönüş niyeti				
1yıl içinde geri dönmek	1	1	1.61	4.20/5.00
5 yıl içinde geri dönmek	2	0	0.0	

5-10 yıl içinde geri dönmek	3	5	8.06	
10 yıl ve üzeri bir süre	4	35	56.45	
Geri dönme niyeti yok	5	21	33.87	
Göçle hedeflenen en önemli kazanım				
Köye ev yaptırmak	1	2	3.23	3.61/6.00
Arazi satın almak	2	1	1.61	
Daha fazla para kazanmak	3	20	32.26	
Daha iyi sosyal statü	4	23	37.10	
Evlenip yuva kurmak	5	7	11.29	
Şehirde ev almak	6	9	14.52	
Göç edilecek yerde iş mevcudu				
İşim hazır	3	6	9.67	1.67/3.00
Eğitim bitince belli olur	2	30	48.38	
İş aramak ilanları takip etmek	1	26	41.93	
Göç edilecek yerde çalışma hayatında en önemli endişe				
Bilmediği alanda iş yapma konusunda endişe	1	5	8.06	4.67/6.00
Yeni işe yönelik becerileri kavrama konusunda endişe	2	2	3.22	
Daha önce görmediği yerlere seyahat etme konusunda endişe	3	7	11.29	
Bilmediği çevrede tanımadığı insanlar konusunda endişe	4	11	17.74	
Yeni kültür ve geleneklere uyum konusunda endişe	5	6	9.67	
Hiçbir endişe yok	6	31	50.0	
Göç etme fikrinin oluşum zamanı (yıl)				
1-2 yıl önce	1	39	62.90	1.62/2.00
3-4 yıl önce	2	23	37.09	
Göç edilecek yerde kalınacak yer				
Aile üyeleri ve akrabalar	4	14	22.58	2.90/4.00
Kendi başına	3	33	53.22	
Arkadaşlar ve komşular	2	10	16.12	
Diğer	1	5	8.06	
Göç ettikten sonra elde edilen gelirin en önemli katkısı				
Aileyi maddi olarak destekleme yeteneği olacak	1	16	25.81	2.25/3.00
Gelir durumu artacak	2	14	22.58	
Hayatını güvence altına alacak	3	32	51.61	

4.5. Kırsalda Yaşayan Gençlerin ve Hane Reislerinin Göç Etme Eğilimi ve Nedenleri

Çizelge 4.11. Hane geliri yeterliliği ile gencin göç etme düşüncesi arasındaki ilişki (%)

		Gencin göç etme düşüncesi			Genel	Ki Kare (P Değeri)
		Evet	Hayır	Kısmen		
Hane geliri yeterliliği	Yeterli	37.5	62.5	16.7	41.0	8.347 (0.080)
	Yetersiz	21.4	31.3	33.3	24.4	
	Ne yeterli ne yetersiz	41.1	6.3	50.0	34.6	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çalışmada hane geliri yeterliliği ile göç etme düşünceleri arasında ki-kare analizi yapılmıştır. Hane geliri yeterliliği ile hane reislerinin yaş grupları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$) (Çizelge 4.11). Çalışmaya konu olan gençlerin %41.0'i hane gelirini yeterli bulmaktadır. Gençlerin %34.6'sı hane gelirini ne yeterli ne yetersiz bulurken, %24.4'ü ise hane gelirini yetersiz bulmaktadır. Göç etmek isteyen gençlerin %37.5'i hane gelirini yeterli bulmakta, %21.4'ü ise yetersiz bulmaktadır. Göç etmek istemeyen gençlerin ise %62.5'i hane gelirini yeterli bulmakta, %31.3'ü ise hane gelirini yetersiz bulmaktadır. Hane gelirlerinin yeterli olup olmamasının gençlerin göç etme niyetlerini etkilemediği söylenebilmektedir.

4.6. Gelir

Çalışmada gençlerin ailelerinden aldıkları harçlık ile göç etme düşünceleri arasında ki-kare analizi yapılmıştır. Kırsal gençlerin ailelerinden aldıkları harçlık ile göç etme düşünceleri arasında %1 anlamlılık düzeyinde farklılık bulunmaktadır ($p\leq 0.01$). Buna ait sonuçlar Çizelge 4.12'de verilmiştir.

Çizelge 4.12. Kırsal gençlerin ailelerinden aldıkları harçlık ve hanenin arazi mevcudu ile göç etme düşünceleri arasındaki ilişki (%)

		Göç Etme Düşüncesi			Genel	Ki Kare (P Değeri)
		Evet	Hayır	Kısmen		
Aileden alınan harçlık	Yok	12.5	31.3	16.7	16.7	26.306 (0.001)
	1-1000 TL	16.1	6.3	0.0	12.8	
	1001-3000 TL	50.0	18.8	33.3	42.3	
	3001-5000 TL	12.5	43.8	0.0	17.9	
	5001- + TL	8.9	0.0	50.0	10.3	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Hanenin arazi mevcudu	Yok	17.9	12.5	0.0	15.4	14.456 (0.483)
	Var	82.1	87.5	100.0	84.6	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Gençlerin %16.7' si ailelerinden harçlık almamakta, %12.8'i 1 000 TL ve altında harçlık almaktadır. Gençlerin %43.8' i 1 001 TL ile 3 000 TL arasında, %17.9'u ise 3001 TL ile 5 000 TL arasında harçlık almaktadır. 5 000 TL ve üzeri harçlık alanların oranı ise %10.3'tür. Harçlıkları 3 000 TL ve altında olan gençlerin %86.6' sının göç etmek istemekte, 3 000 TL ve üzerinde harçlık alan gençlerin %12.5'i göç etmek istemektedir. Yapılan analiz sonucunda aileden alınan harçlığın artması ile gençlerin göç etme fikrinden uzaklaştığı söylenebilir.

Burada gençlerin göç etme düşüncesinin yaş gruplarına göre değişiklik gösterdiği özellikle 15-24 yaş arası lise çağında gençlerin göç etme isteğinin daha yüksek olduğu dikkate alındığında alınan harçlık miktarının bu yaş grubunda olduğu görülebilir (Çizelge 4.4 ve Çizelge 4.6).

Çalışmada gençlerin ailelerinin arazi sahibi olup olmamaları ile göç etme düşünceleri arasındaki ilişki ki-kare analizi ile incelenmiştir. Hane arazisi varlığı ile göç etme düşüncesi arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.12). Göç etme niyeti olan gençlerin %17.9'unun hane arazisinin olmadığı, %82.1'inin

hane arazisinin olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla gençlerin hane arazisinin olup olmaması göç etme düşüncelerini değiştirmemektedir.

Ailenin çocuklarına söz hakkı vermesi aile içindeki bağları, aile ilişkilerinin güçlenmesini, birlik beraberliği sağlar ve aile bireylerinin ortak değer ve amaçlarının oluşmasına ve kişilik gelişimine katkıda bulunur (Dulkadiroğlu ve Şanlı 2003).

Kırsal gençlerin ailede alınan kararlarda söz sahibi olup olmaması ile göç etme düşünceleri arasındaki ilişki ki-kare analizi yapılarak incelenmiştir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Kırsal gençlerin alınan kararlara etkisi ile göç etme düşünceleri (%)

		Göç etme düşüncesi			Genel	Ki Kare (P Değeri)
		Evet	Hayır	Kısmen		
Gencin alınan kararlara etkisi	Söz hakkım yok	21.4	6.3	0.0	16.7	7.369 (0.497)
	Ailem karar verir uygulamam	3.6	6.3	0.0	3.8	
	Ortak karar alırız	17.9	25.0	0.0	17.9	
	Benim fikrimde alınır	51.8	50.0	83.3	53.8	
	Benim kararlarım çok etkilidir	5.4	12.5	16.7	7.7	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Söz hakkı olmadığını söyleyen kırsal gençlerin oranı %16.7, ailem karar verir benim uygulamam diyenlerin oranı %3.8, ortak karar alırız diyenlerin oranı %17.9, benim fikrimde alınır diyenlerin oranı %53.8 ve benim kararlarım çok etkilidir diyenlerin oranı %7.7'dir. Söz hakkım yok diyen grubun %21.4'ü göç etmeyi düşünmektedir. Ortak karar alırız diyen grubun %17.9'u göç etmeyi düşünmektedir. Benim fikrimde alınır diyen grubun ise %51.8'i göç etmeyi düşünmektedir. Kırsal gençlerin ailede alınan kararlara

etkisi ile göç etme düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı, gençlerin ailede söz hakları olup olmaksızın göçe niyetlerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Çizelge 4.14. Geçmişte haneden göç eden birisinin olma durumu, göç eden kişi sayısı ve göç nedeni (%)

	Frekans	Yüzde
Geçmişte haneden göç eden kişinin bulunma durumu		
Evet	42	53.85
Hayır	36	46.15
Toplam	78	100.00
Geçmişte haneden göç eden kişi sayısı		
1 Kişi göç etti	21	51.22
2 Kişi göç etti	16	39.02
3 Kişi göç etti	4	9.76
Toplam	41	100.00
Göç nedeni		
İş	40	61.54
Eğitim	21	32.31
Evlilik	4	6.15
Toplam	65	100.00

Bölgedeki hanelerin %53.85'inden daha önce göç eden olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda haneden ortalama göç eden kişi sayısına bakıldığında hanelerin %51.22'sinden 1 kişi, %39.02'sinden 2 kişinin daha önce göç ettiği tespit edilmiştir. Göç edilen şehirlere bakıldığında %41.54'ünün İstanbul, %13.85'inin Ankara, %9,23'ünün Tokat ve ilçeleri olduğu belirlenmiştir. Haneden daha önce göç edenlerin %61.54'ünün iş, %32.31'inin ise eğitim sebebiyle göç ettiği belirlenmiştir (Çizelge 4.14).

Hane gelirinin yeterlilik durumu ile ilgili bilgilere Çizelge 4.15'da yer verilmiştir.

Kızılaslan ve Yamanoğlu (2010) yaptıkları çalışmada kırsal alanlarda yaşayan ailelerin genel olarak temel geçim kaynaklarının hayvancılık, bitkisel üretim ve mevsimlik göçlerle geçimlerini sağladıklarını belirlemiştir.

Çizelge 4.15. Hane gelirinin yaş gruplarına göre yeterlilik durumu (%)

		Hane reisi yaş grubu			Genel
		30-40	41-50	51+	
Hane geliri yeterlilik durumu	Yeterli	17.6	46.7	50.0	41.0
	Ne yeterli ne yetersiz	52.9	31.1	25.0	34.6
	Yetersiz	29.4	22.2	25.0	24.4
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Bölgedeki gençlerin yaşam koşullarını etkileyen unsurlardan biri de aile geçim kaynağı ve gelir yeterliliğidir. Hanelerin gelirlerinin yeterlilik durumu “yeterli”, “ne yeterli ne yetersiz” ve “yetersiz” şeklinde sınıflandırılmıştır. Hane gelirinin yeterli olduğunu düşünenlerin genel ortalaması %41.0 olarak belirlenmiştir. Hane gelirinin yeterli olduğunu düşünenlerin oranı, 30-40 yaş grubunda %17.60, 41-50 yaş grubunda %46.7 ve 51 yaş ve üzeri grupta ise %50.0 olarak belirlenmiştir. Hane gelirinin ne yeterli ne yetersiz olduğunu düşünenlerin genel ortalaması %34.6 olarak belirlenmiştir. Hane gelirinin ne yeterli ne yetersiz olduğunu düşünenlerin oranının en yüksek olduğu yaş grubu %52.9 ile 41-50 yaş grubudur. Hane gelirinin yetersiz olduğunu düşünenlerin genel ortalaması ise %24.4 olarak belirlenmiştir. Hane gelirinin yetersiz olduğunu düşünenlerin oranı, 30-40 yaş grubunda %29.4, 41-50 yaş grubunda %22.2 ve 51 üstü yaş grupta ise %25.0 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.15). Bu değerlendirmeyi hane reislerinin kendi çevrelerine göre yaptığı bilinmektedir. Haneler, bulundukları sosyal yapı içerisinde genellikle hane gelirlerinin diğer hanelere kıyasla yetersiz görmektedirler.

Araştırma kapsamında bölgede hanelerin geçinmesi için gerekli arazi ve hayvan varlığı ile ilgili hesaplamalar yapılmıştır. Gerekli olan ortalama sulu arazi miktarı 52.66 da olarak belirlenmiştir. Yine gerekli ortalama kuru arazi miktarı ise 46.22 da olarak belirlenmiştir. Bölgede ailelerin geçimi için ihtiyaç duyulan ortalama büyükbaş hayvan (sığır, manda)

sayısı 11.76 adet, ortalama küçükbaş hayvan (koyun) sayısı ise 25.55 adet olarak belirlenmiştir. Standart sapmalar incelendiğinde hanelerdeki kuru arazi miktarı ve küçükbaş hayvan sayısında homojenliğin yani benzerliğin olduğu daha fazla söylenebilmektedir.

Çizelge 4.16. Köy hanelerine kıyasla gelir düzeyi ile gencin göç etme düşüncesi arasındaki ilişki (%)

		Gencin göç etme düşüncesi			Genel	Ki Kare (P Değeri)
		Evet	Hayır	Kısmen		
Köy hanelerine kıyasla gelir düzeyi	Yüksek	14.3	25.0	0.0	15.4	5.223 (0.265)
	Düşük	25.0	25.0	0.0	61.5	
	Orta	60.7	50.0	100.0	23.1	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Araştırmada hanenin diğer köy hanelerine kıyasla gelir düzeyi ile gençlerin göç etme düşünceleri arasındaki ilişki ki-kare analizi ile incelenmiştir (Çizelge 4.16). Göç etme düşüncesinde olan gençlerin %14.3'ü yüksek, %25.0'ı düşük ve %60.7'i ise orta seviyede gelire sahip hanelerde yaşamaktadır. Göç etme düşüncesi olmayan gençlerin %25.0'ı düşük, %25.0'ı yüksek ve %50.0'ı ise orta gelire sahip hanelerde yaşamaktadır. Hanenin diğer hanelere kıyasla sahip olduğu gelir düzeyi ile gencin göç etme düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı ($p>0.1$), gençlerin hane gelir düzeyi hangi seviyede olursa olsun göçe niyetlerinin olduğu belirlenmiştir.

4.7. Kırsal Kalkınma Yatırımları

Araştırmada hane reislerine göç niyetlerini giderebilecek ve kırsal göçleri önleyebilecek özellikle belirtmek istedikleri kırsal kalkınma yatırımlarının neler olduğu sorulmuştur. Bu kısımda hane reislerinin mevcut fikirleri ve yaş grupları arasında ilişki incelenerek Çizelge 4.17'de verilmiştir.

Çizelge 4.17. Hane reisinin kırsal kalkınma yatırımları hakkındaki fikirleri ve yaş grupları arasındaki ilişki (%)

		Yaş			Genel	Ki-kare (P-değeri)
		30-40	41-50	51-+		
Kırsal kalkınma yatırımları hakkındaki fikirler	Fikri yok	23.5	46.7	50.0	42.3	21.835 (0.006)
	Bitkisel üretim ve hayvancılık desteği	5.9	17.8	25.0	16.7	
	Çiftçi sigortası	5.9	6.7	0.0	5.1	
	Sigortalı iş	41.2	4.4	0.0	11.5	
	Göç niyeti yok	23.5	24.4	25.0	24.4	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Hane reislerinin kırsal kalkınma yatırımı hakkında verdikleri cevaplar incelendiğinde %42.3' ünün konu hakkında hiçbir fikir sunmadığı belirlenmiştir. Hane reislerinin %16.7'si bitkisel üretim ve hayvancılık desteklerin artırılmasını, %11.5' inin kırsalda sigortalı iş alanlarının oluşturulmasını ve %5.1'inin ise çiftçi sigortası yapılmasını ifade etmişlerdir. Bu şekilde göç fikrinden uzaklaşılacağını düşünen hane reislerinin %24.4'ünün ise göçü hiçbir şekilde düşünmedikleri belirlenmiştir.

Diğer yandan hane reislerinin mevcut fikirleri ve yaş grupları arasında ilişki ki kare analizi ile belirlenmiş ve yaş gruplarına göre belirtilen fikirlerin farklı olduğu istatistiksel olarak kanıtlanmıştır ($p \leq 0.01$). Yaş grupları incelendiğinde; 30-40 yaş aralığında hane reislerinin %41.2'sinin sigortalı iş bulmaları halinde göç fikrinden uzaklaşacakları belirlenmiştir. 41-50 yaş aralığındaki hane reislerinin %46.7'sinin fikrinin olmadığı, %17.8'inin ise tarım ve hayvancılık ile yatırımlar olması durumunda göç niyetinden uzaklaşacağı belirlenmiştir. 51 yaş ve üzeri grubun göç fikrinden %75.0 oranında genel olarak uzak olması sebebiyle sadece %25.0'lik kısmın tarım ve hayvancılıkla ilgili yatırımların olmasıyla göç niyetinden vazgeçecekleri belirlenmiştir. Sonuç olarak hane reislerinin yapılacak kırsal yatırımlarla göç niyetinden vazgeçebilecekleri, daha genç hane reislerinin yatırımlara daha olumlu tepkiler verdikleri belirlenmiştir.

Çizelge 4.18. Hane reislerinin kırsal kalkınma yatırımları hakkındaki fikirleri ve eğitim durumları arasındaki ilişki (%)

		Eğitim durumu				Genel	Ki-kare (P-değeri)
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite		
Kırsal kalkınma yatırımı	Fikri yok	48.9	33.3	33.3	0.0	42.3	23.835 (0.021)
	Tarım ve hayvancılık desteği	17.0	11.1	25.0	0.0	16.7	
	Çiftçi sigortası	2.1	5.6	8.3	100.0	5.1	
	Sigortalı iş	8.5	22.2	8.3	0.0	11.5	
	Göç düşüncesi yok	23.4	27.8	25.0	0.0	24.4	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çizelge 4.18’de kırsal kalkınma yatırımları ile hane reislerinin eğitim durumu arasındaki ilişkinin incelenmesine dair bilgilere yer verilmiştir.

İlkokul mezunu hane reislerinin kırsal kalkınma ile ilgili fikrinin olmadığını belirtenlerin oranı %48.9’dur. İlkokul mezunlarının %17.0’si tarım ve hayvancılık, %2.1’i çiftçi sigortası, %8.5’i sigortalı iş ve %23.4’ünün ise düşünmüyorum cevabını verdikleri belirlenmiştir.

Ortaokul mezunu hane reislerinin verdikleri cevaplar incelendiğinde, %33.3’ünün fikrinin olmadığı, %27.8’inin düşünmediği, %22.2’sinin ise sigortalı iş cevabını verdikleri belirlenmiştir.

Lise mezunu hane reislerinin cevapları incelendiğinde, %33.3’ünün fikrinin olmadığı, %25’inin tarım ve hayvancılık yatırımları, %25’inin ise düşünmediği cevabını verdikleri belirlenmiştir. Üniversite mezunu hane reislerinin tamamı ise çiftçi sigortası ile ilgili yatırımlar yapıldığı takdirde göç fikrinden vazgeçeceklerini belirtmişlerdir ve bir bölümünün ise 24 000 TL’den fazla diğer gelire sahip olduğu belirlenmiştir. Kırsal kalkınma yatırımları ile hane reislerinin eğitim seviyeleri arasında ($p \leq 0.05$ düzeyinde)

anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.18). İlkokul mezunu hane reislerinin yüksek oranda (%48.9) fikrinin olmadığı, eğitim seviyesi attıkça kırsal kalkınma yatırımları ile ilgili farkındalığın da arttığı söylenebilmektedir.

Çizelge 4.19. Hane reisinin eğitim durumu ile gencin göç etme düşüncesi arasındaki ilişki (%)

		Gencin göç etme düşüncesi			Genel	Ki Kare (P Değeri)
		Evet	Hayır	Kısmen		
Hane reisinin eğitim durumu	İlkokul	57.1	68.8	66.7	60.3	2.351 (0.885)
	Ortaokul	23.2	18.8	33.3	23.1	
	Lise	17.9	12.5	0.0	15.4	
	Üniversite	1.8	0.0	0.0	1.3	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Araştırmada hane reisinin eğitim durumu ve gencin göç etme düşüncesi arasında ilişki ki-kare analizi yapılarak incelenmiştir (Çizelge 4.19). Hane reislerinin %60.3'ü ilkokul mezunudur. Bu oranı %23.1 ile ortaokul mezunu hane reisleri izlemektedir. Göç etme düşüncesinde olan gençlerin hane reislerinin %57.1'i ilkokul, %23.2'si ortaokul, %17.9'u lise ve %1.8'i ise üniversite mezunudur. Yapılan analiz hane reisinin eğitim durumu ile gençlerin göç etme düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı, gençlerin hane reislerinin eğitim düzeyi hangi seviyede olursa olsun göçe niyetlerinin olduğu belirlenmiştir.

4.8. Tarım ve Kırsal Gençlerin Gelecekleri

Tokat ili, toprak yapısı, sulanabilir topraklarının çokluğu, sulama suyu potansiyelinin fazlalığı, iklimin elverişliliği vb. bakımlardan genel olarak tarım kesimi gelişmiş bir il karakteristiği arz etmektedir (İncekara, 1997). Tokat ili iklim olarak, tahıl, yem bitkileri, meyve ve sebze üretiminde birçok çeşit bitkinin yetiştirilmesine uygundur. Arazi yapısı, genellikle ırmakların açıldıkları yerlerde ova ve yaylalar, yaklaştıkları yerlerde ise Karadeniz'e paralel uzanan sıradağlar şeklinde devam etmektedir. Tokat ili merkez ilçesinde yeşil ırmağın beslediği Omala ovası ve Kazova olmak üzere iki tane ova

bulunmaktadır. Merkez ilçeye bağlı köyler ise ovalar boyunca dağların eteklerinden, zirvelerine doğru yayılmış şekildedir.

Tarımda kalmanın refahı nasıl etkileyeceği ile yaş arasındaki ilişki ki-kare analizi ile incelenmiştir. Tarımda kalmanın refahı nasıl etkileyeceği ile yaş arasındaki arasında ($p \leq 0.05$ düzeyinde) anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.20). Gençlerin %32.1'i tarımda kalmanın refahı iyi etkileyeceğini, %44.0'ı kötü etkileyeceğini ve %24.4'ü ise ne iyi ne de kötü etkileyeceğini düşünmektedir. Tarımda kalmak refahı iyi etkiler diyen gençlerin yaşları arttıkça verdikleri cevaptan uzaklaştığı yani iyi etkilemediğini düşünmeye başladıkları söylenebilmektedir. Yine tarımda kalmanın refahı kötü etkileyeceğini düşünen gençler yaşları büyüdükçe bu cevaptan uzaklaşmakta yani tarımda kalmanın refahı o kadar da kötü etkilemediğini söylemektedirler.

Çizelge 4.20. Tarımda kalmanın refahı nasıl etkileyeceği ile yaş arasındaki ilişki (%)

		Gencin Yaşı			Genels	Ki Kare (P Değeri)
		15-19	20-24	25-29		
Tarımda kalmak refahı nasıl etkiler	Çok iyi etkiler	12.2	0.0	25.0	9.0	16.710 (0.033)
	İyi etkiler	22.0	24.1	25.0	23.1	
	Ne iyi ne kötü etkiler	26.8	27.6	0.0	24.4	
	Kötü etkiler	19.5	44.8	50.0	32.1	
	Çok kötü etkiler	19.5	3.4	0.0	11.5	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Araştırma kapsamında görüşülen kırsal gençlerin tarımın olumlu ve olumsuz yanları hakkında görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan gençlere tarımın olumlu yanları ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Gençler %32.1 oranında tarımı sevdiklerini, %23.1 oranında tarımı kendi işi olarak gördüklerini, %28.2 oranında tarımın olumlu yanının doğal olması, kendi yiyeceklerini organik bir şekilde kendilerinin elde edebildikleri, %9'u ise diğer (arazide çalışma saati sorunu olmaması, toprakla uğraşmanın stres atması, etrafın yeşil olması, kış sezonu iş olmadığı için rahat ettiklerini, zahmetli ama çiftçinin

eline sezon sonu toplu para geçmesi yönünden iyi olması vb.) şeklinde cevap vermişlerdir. Bu durumun aksine gençlerin %29.5 oranındaki kısmında tarımın olumlu olmadığı fikri hâkim olmuştur. Buradan çıkarılan sonuçlar ışığında gençlerin erken yaşlarda ortaokul ve lise çağlarında köylerde tarımsal eğitim kursları verilerek tarıma bakış açıları değiştirilmelidir.

Bölgede gençlere tarımın olumsuz yanları ile ilgili düşünceleri de sorulmuştur. Gençlerin %41.0'i tarımla uğraşmanın zor ve zahmetli olduğunu, %38.5'i tarımda kar olmadığını ve girdi masraflarının yüksek olduğunu, %16.7'si tarımla uğraşmayı sevdiklerini ve tarımın olumsuz yanı olmadığını, %9.0'ı ise diğer şekilde cevap vermişlerdir. Bölgedeki gençler çiftçiliğin güneş altında yorucu olduğu, sürekli iş yapmak zorunda olduklarını, kendilerine zaman ayıramadıklarını, özellikle kız çocuklarının güzel kıyafetler giyinip evde oturmak istedikleri sürekli arazide kirli kıyafetler giymek zorunda olduklarını şehir merkezinde apartmanda yaşayıp tek ev işi olarak yemek ve temizlik yapmak istedikleri, yine kız çocuklarının köyde evlilik düzeyinde olan erkeklerin düzenli işinin olmaması ve çiftçilikle uğraşan birisiyle evlenip köye bağlanıp kalmak istemedikleri gibi fikirler ortaya çıkmıştır.

Bölgedeki gençlerin gelecekteki hayalleri ilgili elde edilen bilgilere bakıldığında, gençlerin %33.3'ü okuyup meslek sahibi olmak istediklerini dile getirdikleri görülmüştür. Köylerde taşınalı eğitimin hâkim olması sebebiyle gençlerin il ya da ilçelere lise eğitimi için gittiklerini ve bir süre sonra köye gidip gelmek yerine gençlerin merkezden ev tuttukları ya da hanenin de bir süre sonra çocuklarının eğitimi için göç etme niyetinde oldukları belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda köylerde uygulanan taşınalı eğitim sistemine yeni düzenlemeler getirilmesi gerekmektedir. Gençlerin %56.4'ü düzenli iş sahibi olmak istediklerini, gençlerin %20.5'i gelecekte evlenmek istediklerini dile getirmişlerdir. Bölgedeki gençlerin %9'u çiftçiliğe tarımsal destek ve hayvan desteği verilirse, Genç Çiftçi Projesi kapsamında verilen desteklemelerden faydalanabilirler se köyde kalacaklarını ve kırsal gençlerden alınan fikirlere göre köylerde fabrikaların açılarak iş imkânı sunulması gerektiği ve kırsal alanlara yeteri kadar destekleme yapılırsa köyde kendi işini yapmak istediklerini, başkasından emir almak istemediklerini dile getirmişlerdir. Gençlerin %2.6'sı ise hiçbir hayalinin olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Türkiye gibi gelişmekte olan, tasarruf olanakları sınırlı ve sermayeye ihtiyaç duyan ülkelerde işletme için gerekli olan sermayeyi sağlamak üzere bazı bankaların sağlamış olduğu krediler önemli bir araç haline gelmiştir (Taşkiran ve Özüdoğru, 2010). Bu konuda gıda güvenliği ve biyolojik çeşitliliğin korunmasında aile işletmeleri önemli bir rol oynar. Hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerde gıda üretimi sektöründe tarımın en etkin unsurlarından biridir. Çiftçi aileler, tarımsal girdiler, destekler gibi üretim kaynaklarına daha az erişimleri olmasına karşın yüksek üretim seviyelerini sürdürebilmek için arazilerini dikkatli şekilde yönetirler.

Hane reislerinin işletmeyi kimin devam ettireceği hakkında düşünceleri ile gelecekte hanenin sahip olabileceği arazi varlığı arasındaki ilişki ki-kare analizi yapılarak incelenmiştir (Çizelge 4.21). Hane reisinin işletmeyi kimin devam ettireceği düşüncesi ile gençlerin 10 yıl sonra ne kadar tarım arazisi sahibi olabilecekleri düşünceleri arasında ($p \leq 0.05$ düzeyinde) anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.21. Hane reislerinin işletmeyi kendilerinden sonra devam ettirecek kişi hakkındaki düşünceleri ile hanenin 10 yıl sonraki tahmini arazi varlığı arasındaki ilişki (%)

		Hanenin tahmini 10 yıl sonraki arazi varlığı				Genel	Ki Kare (P Değeri)
		Hiç olmaz	Daha az	Daha çok	Değişmez		
İşletmeyi devam ettirecek kişi	Çocuklarım	28.6	54.5	55.0	47.5	48.7	14.970 (0.020)
	Akrabalardan biri	0.0	18.2	0.0	0.0	2.6	
	Devam ettiren olmaz	71.4	27.3	45.0	52.5	48.7	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

Kırsal gençlerin gelecekte tarım arazisi sahibi olmayacakları düşüncesine sahip olanların %71.4'ünün hane reisi tarım işletmesini kimsenin devam ettirmeyeceğini düşünmektedir. İşletmeyi çocuklarının devam ettireceğini düşünen hane reislerinin %28.6'sı 10 yıl sonra tarım arazilerinin olmayacağını düşünmektedir. Arazi varlıklarının değişmeyeceğini düşünen hane reislerinin %47.5'i işletmeyi çocuklarının devam ettireceğini, %52.5'i ise işletmeyi kimsenin devam ettirmeyeceğini düşünmektedir. Tarım işletmesini devam ettirecek olan çocukların olması gelecekte hanenin sahip olacağı arazinin de daha fazla olacağını göstermektedir. Bu sebeple gelecek yıllarda tarımın daha kötü seviyelere gelmemesi için aile işletmelerinin desteklenmesi gerekmektedir.

Hane reislerinin işletmeyi kimin devam ettireceği hakkında görüşleri ile kırsal gençlerin göç etme düşünceleri arasındaki ilişki ki-kare analizi yapılarak incelenmiştir. Hane reislerinin işletmeyi kendilerinden sonra devam ettirecek kişi ile kırsal gençlerin göç etme düşünceleri arasında ($p \leq 0.01$ düzeyinde) anlamlı bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. Hane reislerinin kendilerinden sonra işletmeyi kimin devam ettireceği hakkındaki düşünceleri ve kırsal gençlerin göç etme düşünceleri arasındaki ilişki (%)

		Gencin göç etme düşüncesi			Genel	Ki Kare (P Değeri)
		Evet	Hayır	Kısmen		
İşletmeyi devam ettirecek kişi	Çocuklarım	42.9	50.0	100.0	48.7	15.541 (0.004)
	Akrabalardan biri	0.0	12.5	0.0	2.6	
	Devam ettiren olmaz	57.1	37.5	0.0	48.7	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

İşletmeyi çocuklarım devam ettirir diyenlerin oranı %48.7, işletmeyi akrabalardan biri devam ettirir diyenlerin oranı %2.6 ve işletmeyi kimse devam ettirmez diyenlerin oranı %48.7 olarak bulunmuştur. Buradan çıkarılan sonuca göre işletmeyi kendilerinden sonra çocuklarının devam ettireceğini düşünen hane reislerinin çocuklarının %42.9'u göç etme niyetinde, %50.0'ı ise göç etmeme niyetindedir. Hane reislerinin işletmeyi devam

ettirecek çocuklarının olduğu düşüncesinin var olması ile çocuklarında çocukların da göç etme niyetinden uzaklaştıkları söylenebilmektedir.

Maccoby ve Martin'in (1983) ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları konusunda yaptıkları çalışmada baskıcı ebeveyn tutumunda, anne babalar çocuğun gelişim seviyelerini, çocuğun kişilik özelliklerini ve isteklerini dikkate almadan, çocuktan kendi istedikleri şekilde davranmalarını istediklerini belirtmektedir. Aileler çocuklarını çok sık cezalandırmaktadırlar. Ailesiyle ortamda yaşayan çocuklar aile baskısından dolayı öfke ve kızgınlık sebebiyle duygu ve düşüncelerini açıkça ifade edememektedirler.

Araştırma kapmasında hanedeki bazı unsurların zaman içerisindeki durumu şu anki durumuna göre incelenmiştir. Bölgede hanelerdeki mevcut kişi sayısına bakıldığında her hanede ortalama 5 kişinin olduğu ve bu kişi sayısının 10 yıl sonra kişi sayısının artacağı yönünde düşünce hakimdir.

Hanelerdeki ortalama arazi varlığının şimdiki durumuna bakıldığında ortalama hane başı 40.99 da araziye sahip oldukları belirlenmiştir. Hane reisleri genel olarak 10 yıl sonra mevcut arazi varlığının değişmeyeceğini düşünmektedirler.

Bölgedeki hanelerin sahip olduğu büyükbaş hayvan varlığının ortalama 10 adet olduğu ve hane reisleri hayvan sayılarının gelecek 10 yılda artacağını düşünmektedirler.

Halihazırda hanelerin sahip oldukları ev sayısı ortalama 1 tanedir. 10 yıl sonra ev mevcudunun değişmeyeceği, evlerin şimdiki nitelikleri çoğunlukla yeni iken gelecek 10 yılda çoğunluğunun mevcut eve sahip olacakları, şimdiki ortalama traktör sayısı 1 adet iken gelecek 10 yılda traktör sayısının değişmeyeceği fikri hakimdir.

Hanenin gelir durumuna bakıldığında şu an orta seviyede olduğu ve gelecek 10 yıl içerisinde çok bir değişiklik göstermeyip yine orta seviyede olacağı, borç durumları incelendiğinde şu an ki borç durumunun orta seviyede olduğu, gelecek 10 yılda ise borç durumunun daha az olacağı sonucu ortaya çıkmıştır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada Tokat ilinin göç rakamları yıllar itibariyle ve yaş grupları bazında incelenmiş göç hızının en fazla 15-29 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2018). Bu yüzden çalışmada kırsal gençleri temsil etmesi bakımından 15-29 yaş arası baz alınmıştır. Çalışmada Tokat kırsalında yaşayan gençlerin tarıma bakış açıları ve göç davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, bölgedeki kırsal gençlerin tarımdan beklentileri, göç niyetleri, nedenleri ve davranışları incelenmiştir. Çalışmada aynı zamanda gençlerin yaşadıkları hanelere ait sosyo-ekonomik yapı araştırılarak gençlerin ebeveynlerinin tarıma ve göçe bakış açıları da incelenmiş ve gençlerin göç davranışlarına etkisi belirlenmiştir.

Bu bağlamda Tokat İl'inde yaşayan kırsal gençlerin %92.1'i erkek ve %7.9'u kadındır. Araştırma kapsamına giren hane reislerinin ise %76.9'unu erkek ve %23.1'ini kadınlar oluşturmaktadır. Gençlerin sadece %10.3'ü eğitim, askerlik ya da çalışma gibi sebeplerle geçici olarak hanede bulunmaktadır. Gençlerin %5.1'i evlidir.

Çalışmada yer alan kırsal gençlerin %42.3'ünün yıllık geliri 1001 ila 3000 TL arasında değişmektedir. Gençlerin % 16.7'sinin ise ailesinden harçlık almadıkları belirlenmiştir. Çalışmada, kırsal gençlerin %11.5'inin sosyal güvenceye sahip oldukları belirlenmiştir. Genel olarak 15-24 yaş arası gençlerin sosyal güvencesi bulunmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Bölgedeki gençlerin göç etme niyetlerine bakıldığında ortalama %71.8'inin göç etme niyetinde, %7.7'sinin kısmen göç etme niyetinde oldukları ve %20.5'inin ise göç niyetinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Göç etme niyetinde olan gençler 15-24 yaş arasında yoğunlukta olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar ışığında gençlerin göç sebeplerine bakıldığında, köyde sosyal hayatın olmadığı (%41.0), şehirde daha fazla gelir getiren bir iş bulunabileceği (%33.3), çiftçiliğin ağır ve zahmetli olduğu (%29.5), ekonomik olarak ailesine bağlı olmaktan kurtulma isteği ve şehir yaşamının çekici gelmesi (%20.5), eğitim için gidilip daha da dönülmeyeceği (%16.7), bazı gençlerin köyü sevmediğini (%15.4) dile getirirken gençlerin %6.4'ü şehre göç edip köydeki işlerini devam ettirmek istedikleri

tespit edilmiştir. Aynı zamanda gelecekte miras yoluyla arazi ve gelirin azalacağı endişesi, akrabaların/ arkadaşların göç etmesi ve arazi ve hayvan az olduğunu ve/veya şehirde işlerinin hazır olması gibi sebepler de sunulmuştur.

Bölgedeki gençlerin %33.3'ü tarımın maddi açıdan yeterli olduğunu, %42.3'ü ise yetersiz olduğunu dile getirmiştir. 25-29 yaş arası gençlerin %75'i tarımın maddi açıdan yetersiz bulduğu tespit edilmiştir. Yaş grubu küçüldükçe gençlerin fikirleri olumlu yönde değişmektedir.

Araştırma bölgesindeki gençlerin tarımın olumlu yanları hakkındaki düşünceleri incelendiğinde gençler tarımla uğraşmayı sevdiklerini (%32.1), tarımı kendi işi olarak gördüklerini (%23.1) ve kendi yiyeceklerini organik bir şekilde kendilerinin elde edebildiklerini (%28.2) dile getirmişlerdir.

Ayrıca kırsal gençlerin tarımın olumsuz yanları hakkındaki düşüncelerine de bakıldığında tarımla uğraşmanın zor ve zahmetli olduğu (%41.0), tarımda kar olmadığı, girdi masraflarının yüksek olduğu (%38.5) düşüncesi hakimdir.

Çalışma sonucunda elde edilen gösterge indeks ağırlık puanları 0 ile 1 arasında değişmektedir. Gösterge indeks ağırlık puanı 1'e yaklaştıkça göç etmek isteyen gençlerin niyetlerinin artık kesin olduğu ve göç niyetlerinin davranışa dönüşmeye başladığı sonucuna varılmaktadır. Bu bağlamda elde edilen Göç Davranış İndeksini ortaya koyan 14 gösterge indeks ortalaması 0.83 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda kırsal gençlerin göç etme niyetlerinin artık davranışa dönüşmeye başladığı söylenebilir.

Göç edilecek yerler arasında en fazla seçilen bölgeler Tokat ilçeleri, İstanbul, Ankara, İzmir ve Samsun seçilmiştir. Tokat ilçelerini tercih eden gençlerin büyük çoğunluğu dairesel göç ile hem tarımla uğraşmak isteyen hem de düzenli maaş isteyen gençlerden oluşmaktadır. Ayrıca göç etme niyetinde olan gençlerin %50'si gidilecek yer konusunda hiçbir endişelerinin olmadığını dile getirmişlerdir. Endişe duymayan gençlerin çoğunluğunun eğitim düzeyinin üniversite olduğu tespit edilmiştir.

Göç fikri olan gençlerin %53.22'lik kısmının gidecekleri yerde mevcut kalacak yerlerinin olmayıp tek başlarına kalacakları, %22.58'lik kısmının daha önce gencin gideceği yere göç etmiş olan aile üyeleri ve akrabalarının yanında ve %16.12'si göç edilecek yerde arkadaşlar ve komşularda kalabileceklerini dile getirmişlerdir. Göç edilecek yerde kalınacak yer göstergesi gençlerin göç niyetinde olumsuz etki oluşturmamıştır.

Bölgede bulunan hane reislerini %47'sinin göç etme niyetinde oldukları belirlenmiştir. Hane reislerinin yaş ortalaması arttıkça göç etme istekleri azalmaktadır. Ayrıca hane arazisi olmayıp göç etme niyetinde olan gençlerin oranı %17.9 iken hane arazisi olup göç etme niyetinde olan gençlerin oranı %82.1 olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda gençlerin ailelerinin arazi mevcudu olsa bile gençler göç etme konusunda kararlıdır.

Tokat kırsalındaki gençlerin hane reislerinin %72.58'inin çocuklarının göç niyetine iyimser baktıkları ve göçe teşvik ettikleri sonucu ortaya çıkmıştır ve aile üyeleri göçe olumlu baktığı ve göç niyetlerini desteklediği için gençlerin göç etme niyetlerinin davranışa dönüşeceği söylenebilir.

Bölgedeki gençlerin gelecekte hedefledikleri en önemli kazanımın başında %37.10 oranında daha iyi bir sosyal statüye ulaşmak ve daha sonra %32.26 oranında daha fazla para kazanmak olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada göç etmek isteyen gençlerin tamamı göç edecekleri yerlerde tarım dışı işlerde çalışmak istemektedir. Tarım dışı meslek seçimlerine bakıldığında %59.67'si maaş karşılığı (öğretmenlik, askerlik, mühendislik, doktorluk, polislik, hemşirelik, mimarlık vb. mesleklerden) işte çalışmak istediklerini dile getirmişlerdir. Gençlerin bu isteklerinin gerçekleşmesi ise üniversite eğitimi almalarına bağlıdır.

Nitekim gençlerin %48.38'i eğitimleri bitince yapacakları işin belli olacağını ve %41.93'ü iş ilanlarını takip edeceklerini dile getirmişlerdir. Gençlerin %35.48'i serbest meslek (otelcilik, inşaat işçiliği, taksicilik, ev temizliği, komilik vb.) ya da günlük ücret karşılığı iş (amelelik vb.) bulabileceklerini dile getirmişlerdir.

Bölgedeki gençlerin %51.61'i göç ettikten sonra elde edecekleri gelir sayesinde hayatlarını güvence altına alacaklarını, gençlerin %25.81'i aileyi maddi açıdan desteklemek istediklerini ve 22.58'i ise gelirlerinin artacağını dile getirmişlerdir.

Tokat kırsalındaki gençlerin gelecekteki hayallerine bakıldığında %33.3'ü okuyup meslek sahibi olmak istediklerini dile getirmişlerdir. Gençlerin %56.4'ü düzenli iş sahibi olmak istediklerini, gençlerin %20.5'i gelecekte evlenmek istediklerini dile getirmişlerdir.

Geri dönüş niyeti göstergesinden elde edilen bu sonuca göre gençlerin köyden gitmek konusunda kararlı oldukları ve şehrin çekici geldiği sonucu ortaya çıkmıştır. Kırsal gençlerin %56.45'i göç ettikten 10 yıl ve üzeri sürede geri dönüş niyetinde oldukları görülmüştür. Gençler genel olarak emekli olduktan sonra köyüne geri dönerim şeklinde ifade etmektedirler.

Bölgedeki hane reislerinden sonra işletmeyi çocuğunun devam ettireceğini söyleyen ailelerinin çocuklarının %42.9'unun göç etme niyetinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca hane reislerinin eğitim seviyesi arttıkça göçü önleyecek kırsal kalkınma yatırımı konusunda fikir sahibi olma oranının düştüğü görülmüştür. Nitekim eğitim seviyesi arttıkça çiftçi sigortasının önemine vurgunun arttığı belirlenmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre Tokat ilinde kırsal alanda yaşayan gençlerin tarımda kalmalarını sağlayacak ve göç etmelerini önleyecek birtakım öneriler aşağıda sıralanmıştır;

Tokat ili bir tarım şehri olarak anılmaktadır. İlde tarıma yapılan yatırımlar ile il ekonomisine önemli katkılar sağlanmıştır. 2019 yılı itibariyle Tokat ilinin GSYH içinde tarımın payı %21,94 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye toplam GSYH'sı içinde tarımın payının %6,42 olduğu dikkate alınırsa bu rakamın bir hayli yüksek olduğu görülmektedir. Tokat'ın tarım faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından gençlerin tarımda kalması özendirmek amacıyla Tokat kırsalında yaşayan ve tarımla uğraşan gençlere çiftçi sigortası imkânı sağlanmalıdır. Bu uygulama pilot olarak Tokat ilinden

başlayarak tüm Türkiye'ye yayılabilir. Diğer taraftan kentsel alanların çekiciliği, daha fazla istihdamın yanında, sağlık ve eğitim yönünden de kendisini göstermektedir. Bu yüzden özellikle sosyal güvence imkânının artırılması için kırsal alanlarda iş imkânlarının artırılması ve iş verenlerin desteklenmesi mevcut sorunların çözümüne ve göçün önlenmesine katkı sağlayacaktır ve kırsaldan göçü önlemek amacıyla Genel Sağlık Sigortası (GSS) kapsamında erkek çocuklarının sosyal güvence konusunda 25 yaş şartı ve kız çocuklarının evlenme şartlarını göz önüne aldığımızda bu yaştan sonrası için sigortalı iş imkânı sunulmalıdır.

Tokat İl'inde mera varlığının yeterince değerlendirilmediği binlerce dönüm mera ve yayla alanlarında küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin tekrar canlandırılması amacıyla 14 Nisan 2020 yılında fiilen uygulanmaya başlayan 'Köyümde Yaşamak İçin Bir Sürü Nedenim Var Projesi' açılışı Tokat İl'inde gerçekleştirilerek ulusal bir proje olarak diğer illerde uygulanmaya başlanmıştır. Bu proje bölgede hem küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin artırılması hemde ildeki kırsal göçün önlenmesi, gençlerin tarımda kalmalarının sağlanması açısından önemli bir değere sahiptir. Bölgede kırsal göçü önlemek açısından projenin bölgede tanıtımının daha fazla yapılması ve gençlere öncelik verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bölgede kırsal alandan kentlere göçün önlenmesinde ve tarımın geleceğinin daha iyi yerlere ulaşmasında önemli katkı sağlayacağı düşünülen ve şu anda Tokat İl'inde eğitim vermekte olan tarım temalı meslek lisesi akla gelmektedir. Bu mevcut tarım temalı meslek liselerinin özelliği diğer meslek liseleri gibi, öğrencilere orta öğretim seviyesinde genel kültür derslerinin yanı sıra ülke ekonomisine üretim yönünden katkıda bulunacak, mesleki gelişimlerinin sağlanması yönünde eğitim vermeleridir. Tarım temalı meslek liseleri tarımsal işletme ve kuruluşlarda başarı ile çalışabilecek, hayvan sağlığı, bitki sağlığı, peyzaj ve çevre düzenleme, su ürünleri tarım alet ve makine kullanma, gıda analiz ve kontrol ile ileri tarım tekniklerini uygulayabilen, pratik bilgi ve beceriye sahip olan teknisyen yetiştirmektedir. İlde aynı zamanda köklü bir Ziraat Fakültesi de bulunmaktadır.

Kırsal alandan kente doğru gerçekleşen göçlerde, ekonomik etmenler önemli nedenler arasındadır. Dolayısıyla gençler arasında göçün önlenmesi ve bölgede tarımsal üretime

katılımlarının sağlanması için eğitim programları yanında destek/teşviklere de ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu çerçevede Kırsal Kalkınma Destekleri kapsamında 24 Aralık 2021 tarihinde yürürlüğe giren ‘Uzman Eller Projesi’ kırsal alanda yaşayan/yaşamayı taahhüt eden; tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri alanlarında eğitim veren meslek yüksekokulu veya üniversite mezunu gençlere yönelik 100 bin TL’ye kadar hibe destek programının bölgede de uygulanması bölgede göçün önlenmesinde önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca destek programı uzman kontrolünde veya belirli eğitim programlarından geçtikten sonra eğitim seviyesi nispeten düşük veya farklı branşlarda yüksek eğitim kurumlarından mezun gençlere de uygulamasında fayda bulunmaktadır. Diğer taraftan bitkisel ve hayvansal üretim, kırsal kalkınma yatırım destekleri, tarımsal üretim amaçlı kooperatif projeleri, il bazlı kırsal kalkınma projeleri gibi bakanlık destekleme proje ve programlarında gençlere öncelik verilmesi önem taşımaktadır.

Bölgede genel olarak küçük aile işletmeleri mevcuttur. Bölgede sürdürülebilir tarımı temel alan yeni bir üretim modeli ve bölgeye uygun yeni üretim desenleri geliştirilerek üretimden yüksek verimin alınması sağlanmalıdır. Üreticilerin ürünlerinden maksimum kazancı sağlayabilmesi için ürün pazarlanma aşamasında üretici ile tüketici arasındaki aracı sayısının azaltılması gerekmektedir. Tarımsal amaçlı olarak ilçelerde, beldelerde ve köylerde kurulacak kooperatifler hem gençlere iş imkânı hem de çiftçimize maddi manevi destek sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Altıntaş, G., Altıntaş, A., Bektaş, H., Çakmak, E., Oruç, E., Kızılaslan H. ve Birol, D., 2019. Genç Çiftçi Desteklemelerinin Gençlerin Tarımda Kalma Eğilimleri Üzerine Etkileri: TR-83 Bölgesi Örneği. *Türk Tarım - Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(10): 1682-1693.
- Anamica, M. and Sujeetha, T. N., 2017. Migration Behaviour Index - A Measure to Quantify the Migration Behaviour of Rural Youth. *International Journal of Current Microbiology and Applied Sciences*, 6(11),3044-3057.
- Ayyıldız, T., 1992. Tarım Politikası Genel Politikalar ve Türkiye’de Durum. Erzurum. Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 620. Erzurum.
- Barış, S., 2019. 21. Yüzyılda Tokat’ın Ekonomik Görünümü: TR83 ve Türkiye Geneli ile Bir Karşılaştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 111-124.
- Başel, H., 2007. Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 515-542.
- Beauchemin, C. and Schoumaker, B., 2005. Migration to Cities in Burkina Faso: Does the Level of Development in Sending Areas Matter? *World Development*, 33(7), 1129-1152.
- Bhandari, P. and Ghimire, D., 2016. Rural Agricultural Change and Individual Out-migration. *Rural Sociology*, 81(4), 572-600.
- Boyras, A. 2021. İçgöç Olgusunun Kırsal Gençlik Üzerinden Sosyo-Ekonomik Analizi: Toros Dağ Köyleri Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.
- Bradley, R.H. and Corwyn, R. F., 2003. Age and Ethnic Variations in Family Process Mediators Of SES. *Socioeconomic Status, Parenting, and Child Development* 161-188, Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Çevik, E. 2020. Tokat İlinde Kırsal Gençlerin Göç Etme Eğilimleri ve Göçlerin Tarım Sektörüne Etkileri. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Çiçek, A., Erkan, O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 12, Ders Notları Serisi No: 6, Tokat.
- Çopur, Z., Çiçek, B. ve Pekmezci, P., 2015. Kaynakların Yeterliği Algısı ve Yaşam Memnuniyeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi*.
- Doğanay, H., 1994. Türkiye Beşerî Coğrafyası. Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Dulkadiroğlu H. ve Şanlı N., 2003. İlköğretim Okulu 11-16 Yaş Öğrencilerinin Ailede Karar Verme Katılımı Konusundaki Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 157.
- Dünya Bankası, 2021a. Kırsal Nüfus (Toplam Nüfusun Yüzdesi). *Rural Population (% of Total Population)*

- <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS> (20.10.2021).
- Dünya Bankası, 2021b. Kırsal Nüfus (Toplam Nüfusun Yüzdesi) - Türkiye. Rural Population (% Of Total Population)- Turkey.<https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?locations=TR> (20.10.2021).
- Ekmekçiler, Ü. S., 2011. Kırsal Göç Hareketlerinin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Diyarbakır İli Örneği. (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Elçi, A., 1990. Köyden Kente Göçün Nedenleri. Tarım Orman ve Köy, 57, 13-14.
- Erkin, M. O., 2021. Kırdan Kente Göçün Sosyo-Ekonomik Etkisi; Konya İli Karatay İlçesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Konya
- Gounder, N., 2005. Rural Urban Migration in Fiji: Causes and Consequences. USPEC Working Paper. No: 2005/12.
- Güreşçi, E., 2007. Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği. (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Güreşçi, E. ve Yurttaş, Z., 2008. Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği, Tarım Ekonomisi Dergisi, 14(2) 47-54.
- Güreşçi, E., 2009. Kırsal Göç ve Tarım Politikası Arasındaki İlişki. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 22, 51-67.
- Harvey, L. and Knight, P.T., 1996. Transforming Higher Education. Buckingham Society for Research into Higher Education and Open University Press.
- İncekara, A. (1997). Tokat İlinin Ekonomik Yapısı. İçinde: Tokat İlinin Ekonomik Gelişmesinde Tekstil Sanayiinin Yeri Sempozyumu.
- Karaturhan, B., T. Çukur, D. B. Budak ve S. Kaya. 2012. Türkiye’de Kırsal Gençliğe Yönelik Yürütülen Yayım ve Eğitim Çalışmaları. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Kızılaslan, N. ve Yamanoglu, A., 2010. Kırsal Alanda Kadınların Tarımsal Üretime ve Aile içi Kararlara Katılımı: Tokat İli Örneği. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(3), 141-162.
- Korkmaz, M. Yücel, A.S., Kılıç, B., Toker, F, Gümüş, S. ve Aytaç, A., 2015. Kamu ve Özel Sağlık Kurumlarında Çalışan Personelin Ücret Beklenti Düzeylerinin Uygulamalı Örneği. Uluslararası Hakemli Beşerî ve Akademik Bilimler Dergisi, 3(13).
- Long, H., Tu, S., Ge, D., Li, T. ve Liu, Y. 2016. The Allocation and Management of Critical Resources in Rural China Under Restructuring: Problems and Prospects. Journal of Rural Studies, 47 (2016) 392-412.
- Maccoby, E.E. and Martin, J.A., 1983. Socialization in the Context of Family: Parent Child Interaction (Eds. Mussen, P.H.ve Hetherington, E.M.). Handbook of Child

- Psychology: Socialization, Personality and Social Development. 1-101. New York: Willey.
- Özer, İ., 2004. Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme. Ekin Kitabevi, Bursa.
- Sağlam, S., 2006. Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), 5, 34-44.
- Sav, O. ve Sayın, C., 2018. Tarımda Kalma Eğilimini Etkileyen Başlıca Faktörlerin Genel Bir Değerlendirmesi. KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi 21(Özel Sayı), 190-197.
- Sezer, Ö., 2010. Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 7 (1), 1-19
- Şimşek, E. ve Gürler, Z., 1994. Kırdan Kente Göç Olgusu ve Kırsal Sanayi. Türkiye 1. Tarım Ekonomisi Kongresi, İzmir.
- Taşkıran, R. ve Özudoğru, H., 2010. Türkiye’de Tarımsal Kredi Uygulamaları. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (1), s:150-163.
- TÜİK, 2021a. Göç İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> (10.10.2021).
- TÜİK, 2021b. Genel Nüfus Sayımları, Yerleşim yerlerine göre göç eden nüfus, 1975-2000. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> (10.10.2021).
- TÜİK, 2021c. Göç İstatistikleri. İç Göç İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> (05.02.2021).
- TÜİK, 2021d. İl Bazında Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, İktisadi Faaliyet Kollarına (A10) Göre. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Bazinda-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2020-37188> (05.03.2021).
- Tokat Tarım ve Orman İl Müdürlüğü (2020). Tokat İli 2019 Yılı Tarım İstatistikleri. <https://tokat.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0statistikler/ALANLAR/%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER%202019%20KES%C4%B0N.pdf> (10.02.2021).
- Yavuz, F., Aksoy, A., Topçu, Y. ve Erem, T., 2004. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi’nde Kırsal Alandan Göç Etme Eğilimini Etkileyen Faktörlerin Analizi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, Tokat.
- Yulaı, A. 2014. Samsun İlinde Kırsal Göçün Sebepleri ve Tarıma Etkileri. (Doktora Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Zachariah, K.C. and J. Conde. 1981. Migration in West Africa: Demographic Aspects. A Joint World Bank OECD Study. Oxford: Oxford University Press.

EKLER

